

editörden...

İSM Bülten'in üçüncü sayısını yayınlamaktan memnuniyet duyuyoruz. 2017 Yaz ve Güz Dönemi de önceki dönemler gibi İSM öğrencileri ve hocaları açısından yoğun bir dönem oldu. Eğitim faaliyetleri, sosyal aktiviteler, konferanslar, kamplar, ihtisas seminerleri derken 2017 yılına veda etmiş olduk. Bu sayıda 2017 Yaz ve Güz Dönemine ait bütün bu faaliyetlerin kısa bir dökümünü bulabilirsiniz. İSM 2017 yılında 10. yılına erişmiş oldu. Bütün mezunlarımızı hocalarımızla bir araya getirmek, on yılın muhasebesini yapmak ve mezunlarımıza mezuniyet belgelerini takdim etmek üzere kuruluşumuzun 10. yılına özel bir mezuniyet töreni düzenledik. Yönetimimiz, hamilerimiz, öğrencilerimiz, mezunlarımız ve hocalarımız olarak bir kez daha ilim yolundaki ahdimizi ve misakımızı yeniledik. Bu sayımızın hemen başında Prof. Dr. Murteza Bedir ile gerçekleştirdiğimiz, ilk kısmını geçen sayıda yayınladığımız ve devamını merakla beklediğimiz röportajın ikinci kısmına yer veriyoruz. İslâmî ilimlerin mahiyetinden klasik ve modern dönemdeki eğitim ve öğretime, İslami ilimlerin geçmişteki anlamından bugün bizim için anlamına, medreselerden Tanzimat okullarına kadar bir çok meselede çok önemli hususlara dikkatlerimizi celbediyor hocamız. Önümüzdeki sayılarda daha çeşitli ve nitelikli çalışmalarla karşınızda olmak dileğiyle...

İsm Bülten 2017 Güz İLİMLER VE SANATLAR MERKEZİ

Sayı Editörü: Dr. Hamdi Çilingir

Yayın Kurulu: Şaban Kütük, Sezer Durak, Furkan Şentürk, Şanbaz Yıldırım

Fotoğraflar: Yunus Öztürk, Doğan Bekir Dökücü

Grafik Tasarım: Furkan Selçuk Ertargin

Adres: Valide Atik Mah. Kartalbaba Cad. No:45 Üsküdar-İstanbul

04

Prof. Dr.
Murteza Bedir
ile Röportaj
(2. Bölüm)

22

İSM 6. Genç
Araştırmacılar
Sempozyumu
(Arapça) Bağlarbaşı
Kültür Merkezinde
Yapıldı

25

İSM Yaz Kampı
Yuvacık'ta
Yapıldı

İSM 10. Yıl
Mezuniyet
Merasimi
Gerçekleştirildi

18

2017 Yılında 24
Öğrenci İSM
Ailesine Katıldı

24

İSM Yoğun
Arapça Programı
Ürdün'de
Gerçekleştirildi

26

55

Miftah İmam
Hatip Onur
Programı
Yaz ve Güz
Programlarına
Heyecanla
Sürdü

49

Konferanslar

29

Benim İçin
İSM

Evlad-ı Fatihan Eğitim
Akademisi 2017 Yaz
ve Güz Döneminde
Balkanlı Öğrencileri
Ağırlamaya Devam
Etti

53

İhtisas
Seminerleri

31

Sosyal
Faaliyetler

27

Prof. Dr.

Murteza Bedir

ile Röportaj

2. Bölüm

Röportaj: Yasir Beyatlı ve Abdurrahman Yıldırım

Deşifre: Yasir Beyatlı ve Güvenç Şensoy

olarak nitelenirken *şehâdet âleminden* elde edilen bilgiler ise insanî, hikemî, felsefi ilim olarak nitelenir. İslâm dünyasında ilim anlayışını aşağı yukarı özetleyen temel anlatım bu. Yani *şehâdet âlemi* var, bir de *melekût âlemi* var. Bu ikisinden gelen bilgiler var ve insanoğlu bu ikisini kullanarak ilimleri geliştirdi diyor İbn Haldun. İlimleri geliştiren insanoğlu onda hiçbir tereddüt yok. İslâmî ilimleri de geliştiren insanlar. Ama bilgiler kaynaklardan geldiği yere göre değişiklik arz ettiği için bu ayrımı yapıyoruz. Biri *melekût âleminden* verili olarak geliyor. Biri de tanık olduğumuz bu *şehadet âleminden* verili olarak geliyor. Bu sebeple iki tür bilgi vardır. İslâmî ilimleri bu çerçevede birinci grupta yani *melekût âleminden* gelen ilimler grubunda göreceğiz. O da şu demek: Kaynakları, ilk verileri *melekût âleminden* gelmiş ancak ilim haline dönüştüren insanlar. İslâm dünyasına baktığımız zaman bu şekilde beş tane temel ilimden söz ediyoruz. Bunlar da Kur'an ilimleri ve kırâat-tefsir, hadis ilimleri, fıkıh ve fıkıh usulü, kelam ve müteşâbih ilmi, tasavvuf ve rüya tabirleri ilmi. Bu beşi aslında temel olarak İslâmî ilimdir diyebileceğimiz ilimlerdir diyor. Bunların ilk iki tanesi verili bilgileri tespitte dayalı olanlar, son üç tanesi de verili bilgilerden yeni bilgi üreten ilimlerdir. İlk iki tanesi verili bilgi üretmiyor. Verili bilgi tespiti yapmakla uğraşiyor. Mesela "Kur'an nedir?" sorusuna cevap veriyor. "Kur'an bize nasıl geldi?", "Kur'an'ın kaç türlü ilmi var?" Hadis ilimleri de yine Peygamberimiz'den gelen

Değerli hocam, İslâmî ilimler denince ne anlamalıyız? Yani İslâmî ilimleri diğer ilimlerden farklı kılan şey nedir?

İslâmî ilimler deyince ne anlamalıyız sorusuna ben İbn Haldun'dan cevap veriyorum. İbn Haldun'un ilimler tasnifi bölümünü derli toplu ve İslâm medeniyetinin ilim kavramının kolayca anlaşılacağı ve bütünlüklü bir perspektifin görülebileceği bir yer olarak görüyorum. *Mukaddime*'nin altıncı babının içeriği bu. Burada İbn Haldun zaten çok güzel bir şekilde meseleyi özetlemiş. Buna göre ilim varlık anlayışından gelir. Yani dünyayı nasıl algılıyorsanız varlık olarak gelir. Biz iki dünya var diyoruz: Biri *şehâdet âlemi*, biri de *melekût âlemi*. Dolayısıyla bilgi de buna göre iki türlüdür. Bir *şehâdet âleminden* elde edilen bilgiler var, bir de *melekût âleminden* gelen bilgiler var. *Melekût âleminden* gelen bilgiler vaz'î ilim yani vaz edilmiş, verilmiş ilim

bilginin tespitini yapmaya çalışıyor. Çünkü vahiy bir bütün olarak görülüyor. Kur'an ve Hz. Muhammed ikisi bir bütün aslında. Dolayısıyla Kur'an metin olarak vahiy, Hz. Muhammed de sünnet olarak vahiy, dolayısıyla onun İslâmî öğretiyi hayata geçirme biçimi bir vahiy oluyor. Bu ikisi metin ve beyanı tespit ilmi, bir nevi verili ilimler oluyor. Bunlar için biz iki tane büyük ilim geliştirmişiz; tefsir ve hadis ilmi diye. Tabi bu verili ilimler dışında insanoğlunun zamanla çözmeleri gereken yeni sorunlar, sorular ortaya çıkıyor ve Müslümanların bu soru ve sorunların çözümü için fıkıh yapmaları gerekiyor, kıyas yapmaları gerekiyor. Bu verili bilgileri her insan topluluğunun kendi bağlarına uygulayabilmesi için yani; Çin'deki de, Hint'teki de, Amerika'daki de, Güney Afrika'daki de her insan topluluğunun bu bilgiyi kendi hayatına uygulayabilmesi için bu verili bilgiyi kıyaslama yoluyla geliştirmesi gerekiyor. İşte böyle bir ihtiyaçtan kelim, fıkıh ve tasavvuf ilimleri teşekkül ediyor. Temel olarak aslında bu ilimlerin alt branşları çoktur. Fıkıh altında, hadis altında, tefsir altında onlarca ilim branşı vardır. Fakat İbn Haldun bu ilimleri beş maddede özetleyebiliriz demiş ve bence çok doğru ve güzel bir özetleme yapmış.

İbn Haldun bu İslâmî ilimler, şer'î ilimler sorusuna şu şekilde cevap veriyor; Her kültürün, her medeniyetin, her milletin diyelim (millet diniyle, kültürüyle, medeniyetiyle ayrışan gruplar demek) ayrı bir kültürü vardır. Bir de insanların ortak paydaları vardır. Aklî ilimler insanların ortak paydalarıdır. Bir de kültür dediğimiz, medeniyet dediğimiz o medeniyetin kendine özgü yapıları var. İşte o kendine özgü yapılar İslâm söz konusu olduğunda şer'î ilimler oluyor. Yani İslâm medeniyetinin içinden doğan ilim şer'î ilimdir. İslâm medeniyetine özgü ve onu karakterize eden ilimlerdir bunlar. Şu medeniyet İslâm medeniyetidir diyebilmeniz için mutlaka olması gereken ilimlerdir. Onun dışındakiler

öyle değildir. Örneğin İslâm medeniyetine özgü matematik olmaz ya da İslâm medeniyetine özgü tıp olmaz. Çünkü bunlar akli ilimlerdir ve insanların ortak paydasıdır. Medeniyeti farklı kılan ise ona özgü olanlardır. Kültürün geliştirdiği şer'î ilimler aslında bu anlama geliyor. Böyle bakarsak, bütün İslâm kültür ve medeniyeti hangi çağda olursa olsun, hangi zaman, mekân ve coğrafyada olursa olsun Müslüman bir medeniyet için olmazsa olmaz olan ilimler İslâmî ilimlerdir. Aslında başka bir ifadeyle bu, şu anlama gelmektedir: Her Müslüman, entelektüel olabilmek için İslâmî ilimleri, saydığımız beş İslâmî ilmi bilmek zorundadır.

Biz iki dünya var diyoruz: Biri şehâdet âlemi, biri de melekût âlemi. Dolayısıyla bilgi de buna göre iki türdür. Bir şehâdet âleminden elde edilen bilgiler var, bir de melekût âleminden gelen bilgiler var. Melekût âleminden gelen bilgiler vaz'î ilim yani vaz edilmiş, verilmiş ilim olarak nitelenirken şehâdet âleminden elde edilen bilgiler ise insanî, hikemî, felsefî ilim olarak nitelenir. İslâm dünyasında ilim anlayışını aşağı yukarı özetleyen temel anlatım bu.

Bilmek derken ana hatlarıyla mı yoksa derinlemesine bilgiyi mi kastediyorsunuz?

Temel olarak tabi. Yani herkesin müçtehit olması gerekmiyor bu ilimlerde ama bu ilimleri temel eğitimde mutlaka alması gerekiyor. Bütün okumuş Müslümanım diyen insanların bu ilimleri temel düzeyde öğrenmesi lazım. Aslında okumuş Müslüman ne demek sorusuna cevap vermek gerekirse bu şekilde verilebilir, bu ilimleri temel düzeyde bilen kimsedir okumuş Müslüman. Her genç temel eğitiminde mutlaka bunları almak zorunda. Nitekim medreseye bakarsanız bu böyledir. Medrese din adamı yetiştirmez. Medrese İslâm dünyasının okuludur. İlkokulu da ortaokulu da lisesi de üniversitesi de. Medreseden mezun olan kişi illaki camide

imam-hatip yahut öğretmen olmaz. Modern dönem öncesinde medreseden mezun olan İslâm dünyasındaki okumuş kesimdir. Dolayısıyla bütün üniversite, bütün okul aslında medresedir. Din okulu, dini-laik okul yoktur. Bu modern bir ayırımıdır. Laik okul gibi kavramlar 19. yüzyıl sonrası ortaya çıkmış kavramlardır. Normalde mühendis olacak kişi de temel İslâmî ilimleri almış olarak mezun olur. Enderun'da okuyan da öyledir. Acemi ocağında okuyanlar da öyledir. Medreseden mezun olup bürokrasiye girenler de öyledir. Hepsi önce bu temel beş İslâmî ilmi alıp sonra farklı uzmanlık ve kariyer yollarına girer. Tabi bunun yanında bunların alt grupları da var. Yani dil ilimleri var, sözlük ezberleme, hafızlık, hadis ezberleme ve başka alt branşlar da var. Bunlarda da temel bir eğitime sahip olurdu. Belli bir temel standardı vardı bu eğitimin. Bu standardı aldıktan sonra artık dileyen başka mesleklerle yönelirlerdi. Diğer meslekleri de bu eğitimin üzerine bina ederlerdi.

Medresede aldığı temel eğitimidir yani.

Evet, temel eğitimidir. Her aydının, her okumuş kişinin aldığı temel eğitimidir. İslâm medeniyetini karakterize eder dediğim o. Müslüman olmak için ne gerekiyor? Kelime-i şehâdet, imanın şartları, İslâm'ın şartları dediğimiz şeyler gerekiyor. Tıpkı bunun gibi, Müslüman âlim olmak ya da Müslüman aydın olmanın şartı da temel İslâmî ilimleri bilmektir diyebilirsiniz. İşte bu Müslüman entelektüel olmanın şartıdır. Tabi bu temel eğitim üzerine sonrasında uzmanlığını geliştirene biz müfessir deriz, mütakellim deriz, fakih deriz, mutasavvıf deriz, muhaddis deriz. Netice itibariyle İslâmî ilim deyince her Müslüman okumuş insanın mutlaka sahip olması gereken şeyi kast ediyoruz, bu beş ilmi.

Modern öncesi dönemde mimar olacak kişi medresede temel eğitim alıyor. Daha sonra mimarlık eğitimini alıyor yani öyle mi anlamalıyız?

Sonra önce demeyelim bunların hepsi iç içedir. Ama hepsi mutlaka bunları alıyor. Önemli olan bu.

Günümüze uygulanabilir mi hocam bu sizce?

Doğrusu imam-hatip modelini Tanzimatçılar üretti diye zannediyorum ve buna alternatif diye ürettiler. Öyle zannediyorum. Medresenin ilim konseptini aynen modern bir okulda kurmak için imam-hatip modelini tasarladılar. Dolayısıyla aslında imam-hatip modeli Osmanlı modern okulunun adıdır. Muhtemelen mektep diye bilinen yüksek okullarda da böyle, yani Mekteb-i Hukuk'ta, Mekteb-i Mülkiye'de, Tıbbiye-i Şahane'de hepsinde var yani. Bir nevi 'humanities dersleri' gibi bunlar. O toplumu karakterize eden 'humanities dersleri'. 'Humanities dersleri' bugün Avrupa'da ister mühendislik okusun ister tıp okusun herkese verilir. Neden? Çünkü medeniyetini tanıması lazım kişinin öncelikle. Medeniyetini tanımayan bir kişi o topluma ait bir bilgi üretemez. O yüzden 'humanities

dersleri' koyarlar. Bizim 'humanities dersleri'miz bunlar aslında. Dolayısıyla herkes bunları almak zorunda eğer bu medeniyet ve bu kültüre ait bir birey olacaksa.

Şimdi İslâmî ilimlerin içeriğine dönecek olursak; İslâmî ilimlerin iki türlü öğretimi söz konusu, modern öncesi öğretim şekline "klasik öğretim" dersek, bir de "modern öğretim" şekli var.

Bu "klasik" ve "modern" öğretim şeklerinden kaynaklanan bir isimlendirme yani.

Evet, oradan geliyor aslında tabi yöntemlerde farklılaşma ortaya çıkıyor. Formdaki değişiklik muhtevaya da yansıyor. Tabi ki hiçbir form muhtevadan bağımsız, hiçbir muhteva da formdan bağımsız olamaz. Biraz arka planına işaret etmek için yani karşılaştırma yapmak için şunları söyleyelim. Biliyorsunuz matbaa insanlık tarihindeki dönüm noktalarından biridir. Matbaa ile beraber insanlar, metnin basılı ve standardize edilmiş haline sahip olmaya başlamıştır. Yani matbaa ile birlikte herkesin elinde standart metinler var olmaya başlıyor. Bu ilk zamanlarda tam fark edilmedi ama özellikle 17.

ve 18. yüzyılda matbaa Batı'da yavaş yavaş bilgi anlayışını ve o metne ulaşma biçimini değiştirdiği, insanların bilgiye ulaşmasını kolaylaştıran bir araç haline geldiği için büyük değişimlere yol açtı. Metin merkezli okuma aslında matbaa öncesi döneme ait bir usuldür. O dönemde metin merkezli okuma önemli çünkü herkes kendi metnini yazıyor. Okunarak, farklı metinler belli bir metin (mesela hocanın metni) üzerinden standardize edilmeye çalışılıyor. Ancak matbaa sonrasında artık metin standartlaşıyor. Sizin herhangi bir kitaba diyelim ki Shakespeare'in bir metnini okuyacaksınız onu bastırıyorsunuz bin tane dağıtıyorsunuz. O kadar kişiye bir anda verebiliyorsunuz. İslâm dünyasında matbaa 1727 ile beraber resmi olarak kabul ediliyor.

Öncesinde de var küçük ve sınırlı çapta matbaalar ama resmi olarak Osmanlı'da ilk bu tarihte kabul ediliyor. Matbaa ile birlikte medresedeki metinler de basılmaya başlıyor. İlk zamanlarda değil tabi, aşağı yukarı bir yüzyıl sonra artık medresedeki metinlerin basımı söz konusu oluyor. Artık 1800'lerin başından itibaren metne ulaşma imkânı değişmeye başlıyor. Önce tabi yine standart metinleri basmakla başlıyorlar ama sonra baskılar arttıkça metinler arttıkça kütüphanelerdeki kitap sayısı artmaya başlıyor ve herkesin şahsi kütüphanesindeki kitaplar artmaya başlıyor. 1850 sonrasında bu artık yaygın hale geliyor. Bu tarihten sonra İslâm Dünyasında matbaa patlaması İslâmî ilimler alanında meydana geliyor. 1900'lerin başına geldiğimizde hemen hemen her kitap en azından bilinen

---

Mesela eskiden birinin yetişmesi için klasik batı üniversitelerinde ve İslâm üniversitelerinde okunan aşağı yuları temel on on beş tane ilim var. Batı'da trivium ve quadrivium denen bir şey vardı. Üçlü ve yedili ilim grupları, bizdeki alet ilimleri ve âlî ilimler gibi. Quadriviumu ve triviumu aldığı zaman bir adam bilgi sahibi olarak kabul ediliyor. Ondan sonra bir alanda uzmanlaşıyor

---

standart kitaplar basılmaya başlanıyor. Mesela Fas'taki bir adam İstanbul'daki, Çin'deki, Bağdat'taki, Kahire'deki bir adam kitaplara çok kolay ulaşır hale geliyor ve bu durum dünyayı değiştiriyor. Bu enteresan bir olgu aslında. Matbaa üniversitelere de yansıyor ve onları değiştiriyor. Matbaanın etkisiyle beraber üniversitede, özellikle Almanya'da başlayan ve sonra diğer yerlere yayılan bir süreç başlıyor; eğitim sistemi metin merkezli olmaktan çıkıp seminer merkezli, ders merkezli bir hale dönüyor. Bugün fakültelerde gördüğümüz tarzı ilk 1810'da Alman üniversitelerinde başlatan kişi Alexander von Humboldt'tur. Humboldt Berlin'de Freie Universität'ı kuruyor ve bu tarzı ilk defa burada başlatıyor. Bu tarz hızla popüler hale geliyor ve eğitim tipi

buna göre değişiyor. Osmanlı da bu gelişmeleri yakından takip ediyor tabii. Diyorlar ki, burada değişik bir tarz var. 1800'lerin ortalarından itibaren Osmanlı da bir arayış içinde aslında. Bizim de böyle bir şeye geçmemiz lazım diyorlar. 1839 sonrası rüştiyeler, idadiler, arkasından mektepler kuruluyor. Mekteb-i Sultani, Galatasaray Mektebi, Mekteb-i Mülkiye, Mekteb-i Hukuk ve diğer mektepler kurulunca eğitim yapma biçimi değişmeye başlıyor. Aslında 1900'e geldiğimizde bu gelişmenin ulema, entelektüel ve devlet adamlarının hepsinin ilgisini çektiğini görüyoruz ve diyorlar ki; biz din ilimleri ve medreseyi modern üniversite ve bu modern usulün içine taşımamız lazım. İşte bunun üzerine Dârülfünûn kuruluyor ve bünyesinde bir ilahiyat şubesine yer veriliyor. Orada tam da bunu yapmak istiyorlar aslında, yani modern, Alexander Von Humboldt'un geliştirmiş olduğu yeni bir tarzı kurmak istiyorlar. Mesela *Mecelle* dersi koyuyorlar. Fıkıh, fıkıh usulü gibi derslerin hepsini üniversitede "ders/lecture" şeklinde verme tarzını geliştirmeye çalışıyorlar. Ama bir yanda da medrese klasik öğretim usulüne aynen devam ediyor. Burada değişimin çok farklı motivasyonları var tabii, ama bunlardan en önemlisinin belki de bu yeni tarzın bilgiye hızlı ve derli toplu yollarla ulaştırması olduğu söylenebilir. Klasik öğretimde ise bunun aksine bilgiye daha uzun bir sürede ve yeni tarza göre biraz daha dağınık bir süreçte ulaşıyorsunuz. Klasik usulde bilgi-

de derinleşme ve tahlil daha ön plana çıkıyor. Yeni tarz ise buna göre biraz daha yüzeysel. İşte klasik ve modern farkı buradan geliyor aslında.

Tabii başka temel farklar da var, mesela modern insan yetiştirme, modern devletin ihtiyacı olan daha hızlı ve değişime açık insan yetiştirme gibi amaçlar bu yeni eğitim tarzının merkezinde. Modern devletin ihtiyacı olan bürokrati yetiştirmekten de çıkıyor bu modern eğitim dediğimiz şey.

Biraz hızlı ve değişen insan arıyorlar. Şimdi klasik tarzda yetişen biri çok uzun bir sürede okuduğu için onu değiştirmek zor oluyor. Bu kişi artık büyük ölçüde belli bir şekle girmiş oluyor. Ayrıntılı düşünüyor ve daha muhafazakâr oluyor. Halbuki modern devlet daha hızlı değişen liberal bir adam istiyor. Çünkü 19. yüzyılın mottosu değişimdir. Dolayısıyla eğitim sistemi de böyle insan yetiştirmek istiyor. Bunun yanında bilgi matbaa ile kolay ulaşılabilir bir hale geldikten sonra eğitim kitle eğitimine dönüşüyor. Kitle eğitimi ihtiyacı artıyor. Dilde sadeleşme ihtiyacı ortaya çıkıyor. Artık derinlikli ıstılahlarla uğraşmayı kimse istemiyor. Çok derin şeylere girmek istemiyorlar ve çok hızlı eğitim yapmak istiyorlar. Diyelim ki dört yılda bizim istediğimiz insan yetişmiş olsun diyorlar. Yani aslında modern şartların ihtiyacı da böyle. Modern devlet böyle istiyor. Gittikçe daha da hızlanıyor bu süreç gördüğümüz gibi. Hatta şu anda üniversiteler gereksiz diyenler bile çıktı. "Buralara bu kadar para veriyoruz ama hepsini daha hızlı bir şekilde öğretme imkânı var bilgi çağında. Bu bilgi çağında insanları on beş yirmi yıl okutmak çok gereksiz" diyorlar. Doğrusunu isterseniz iş oraya doğru gidiyor.

Şimdi bu içeriği nasıl etkiliyor. Bir kere bilgi yaygınlaşıp kolay ulaşılabilir hale gelince uzman olan da olmayan da herkes her konuda konuşabilme imkânı elde etmeye başlıyor. Çok entere-san değil mi? Aslında bir yandan herkesin her

konuda konuşması uzmanlıkları da daha yüzeysel ve göreceli hale getiriyor. Bunu da düşünmemiz lazım. Yani modern insan biraz daha yüzeysel bilgi sahibi insan demek. İlginçtir aynı dönemlerde de uzmanlaşma diye bir şey çıkıyor ortaya. Şimdi bir taraftan yüzeysel bilgi diğer taraftan ise bilginin hızla büyümesi, gelişmesi, kompartımanlara ayrılması ve parça parça uzmanlıkların artması söz konusu. Mesela eskiden birinin yetişmesi için klasik batı üniversitelerinde ve İslâm üniversitelerinde okunan aşağı yuları temel on on beş tane ilim var. Batı'da *trivium* ve *quadrivium* denen bir şey vardı. Üçlü ve yedili ilim grupları, bizdeki alet ilimleri ve âli ilimler gibi. *Quadriviumu* ve *triviumu* aldığı zaman bir adam bilgi sahibi olarak kabul ediliyor. Ondan sonra bir alanda uzmanlaşıyor ayrı mesele ama böyle bir eğitim sistemi varken şimdi artık üniversite diye bir şey var ve burada bilgi hızla parçalanmaya başlıyor. Mesela tıp, tıbbın içinde bir sürü bölüm, fiziğin, kimyanın içinde bir sürü bölüm, eskiden sadece tabiat ilimleri denilen bir ilim varken şimdi fizik ayrı, kimya ayrı, biyoloji ayrı ve şimdi onların altında nükleeri ayrı, mekatroniği ayrı. Böylece ilimler arasında keskin bir ayrışma başlıyor ve buna işte şimdi uzman körlüğü diyorlar. Yani bu durum uzman körlüğü yaratıyor ve fakülteler paramparça oluyor. Anınsı İslâmî ilimlerin de başına geldi.

Modern öncesi dönem eğitimi ne kadar sürüyor hocam tahmini olarak?

Öğrenci işe hafızlıkla ve ezberlerle başlar. İlkokul eğitimini düşünelim. Aslında 20-21 yaşına geldiğinde mezun olur. Ama 10-15 yıl sürekli bu ilimleri okur. En sonunda istiksâ yaptığı ilimlerde de okuduktan sonra *Şerhu'l-Mevâkıfı*, *Hidâye*'yi, *Tavzih*'i ve *Telvîh Şerhi* ve *Hâşiyesini* de okuduktan sonra mülâzemeteye geçer. 20-25 yaş aralarında buralara geçerler. Parlak olanlar daha hızlı geçer. Genel olarak bu eğitimde metinleri bitirme, metinleri tamamlama esastır. Sistemin

---

İslâm dünyası ilk kez çözemediği, göğüsleyemediği çok ciddi bir meydan okumaya maruz kalıyor. Nedir o? Hukuk sisteminde, düşünce sisteminde, ahlak sisteminde yani hem hayat tarzında hem düşünce tarzında kendini zorlayan bir meydan okumayla karşı karşıya geliyor. Batı medeniyetinden bahsediyorum.

---

oturmuş, standartlaşmış metinleri var. Ayrıca standart ekoller var. Mesela Eşarilik belli, Mâtürîdîlik belli, Hanefilik belli, Şâfilik belli, Hanbelilik belli. Dil alanında hangi metinlerin okunacağı, edebiyatta, fıkıhta, kelimada hangi metinlerin okunacağı belli. Böylece bu metinleri tamamladığınızda eğitimi de tamamlamış oluyorsunuz. Mesela fıkıhta Osmanlı medresesi *Şerhu'l-Vikâye* ile başlıyor, *Hidâye* ile tamamlanıyor. Kelâmda işte *Şerhu'l-Akâid* ile başlıyor, *Şerhu'l-Mevâkıf* ile tamamlanıyor.

Bu eğitimin standart bir süresi yok herhalde hocam.

Standart süresi var aslında bunlar üç aşağı beş yukarı belli. Her bir metnin ne kadar zamanda okunduğunu biyografilere bakarsanız görürsünüz. Taşköprüzâde mesela kendisinin neyi ne kadar sürede, hangi tarihlerde okuduğunu anlatıyor.

Öğrencinin zekâsına göre uzayıp kısalabilen bir sistem anlamında söyledim.

Tabi hem ona göre hem de hocalar, müderrisler bir iki yılda bir yer değiştiriyorlar. Dolayısıyla gittikleri yerde öğrenci nerde kalmışsa oradan devam ediyorlar. Metin merkezli gidiyorlar yani. Az önce standartlaşmış metinlerden bahsettim, isterseniz standartlaşmış metinlerden ne kastettiğimi kısaca izah edeyim: Mesela kelâm okuyacaksınız hangi metinleri okursanız kelâm uzmanı olursunuz bu belli. Yahut fıkıhta hangi metinleri okursanız Şâfiî uzmanı olursunuz veya Hanefî uzmanı olursunuz bunlar belli. Matbaa ile beraber ve yeni dönemdeki tarzla beraber bazı ciddi sorunlar ortaya çıkıyor. Mesela

artık eğitimde Batı tarzı “lecture” sistemine yani ders takrir yöntemine geçilmesi ile beraber anlatım biçimi değişiyor. Artık kitaptaki bilginin bir hoca tarafından takrir usulü ile aktarılması söz konusu oluyor. Burda artık merkezde metin okuma değil aktarma var. Birincisi bu. İkincisi çok daha derin bir problem. İslâm dünyası ilk kez çözemediği, göğüsleyemediği çok ciddi bir meydan okumaya maruz kalıyor. Nedir o? Hukuk sisteminde, düşünce sisteminde, ahlak sisteminde yani hem hayat tarzında hem düşünce tarzında kendini zorlayan bir meydan okumayla karşı karşıya geliyor. Batı medeniyetinden bahsediyorum. Batı üniversitesiyle beraber Batı’da gelişen yeni bilgiler daha önce İslâm dünyasında bilinen, karşılığı olan soru ve sorunlar değil. Daha önceden Yunan medeniyetinin ya da Roma hukukunun tarihsel süreç içerisindeki değişik biçimlerini İslâm dünyası göğüslemeyi ve aşmayı başarmıştı. Ancak bu yeni bilgi İslâm dünyasının bilmediği bir şey getiriyor. Sosyal bilim, bilim, felsefe alanında İslâm dünyasının hiç bilmediği bir şey getiriyor ve bunlar aynı zamanda birer meydan okuma. İşte daha önce hemen her soruya öyle veya böyle cevap vermiş metin geleneğinden gelen insanlar bu sorulara cevap veremiyorlar. Bilimsel alandaki gelişmeler, yeni sosyal bilimler, psikoloji ya da psikanaliz alanındaki gelişmeleri takip etmekte zorlanıyor ulema. Çünkü eğitim aldığı bilgi dünyasında bu sorulara karşı argümanlar geliştirilmemiş. Mesela sosyal bilim diye bir kavram yok zihinlerinde. Yeni gelişen modern bilim anlayışına yabancılar. İşte bu durum beraberinde büyük bir meydan okumayı getiriyor. İslâm dünyası da burada bir kriz yaşıyor. Ulema ve İslâm dünyasının entelektüelleri bu krize cevap vermekte zorlandı çünkü eğitimleri, bilgi dünyaları bu yeni oluşan duruma göre şekillenmiş değildi. Avrupa medeniyeti bunu bütün dünyayı kuşatmak için bir avantaja dönüştürmeyi başardı. Buna medeniyet dedi. Bu da bütün dünya entelektüellerini Batı karşısında tâbi konuma itti. Bunun üzerine Batı’yı metbu diğer medeniyetleri tâbi görmeye başladılar. Bizim aydınlarımızı ve devlet adalarımızı da bu psikolojiye soktular. Osmanlı,

siyasî, askerî, ekonomik olarak bitme noktasında olduğu için kurtuluş arıyordu. Dolayısıyla bunu hemen kabul ettiler ve tâbi oldular. Çünkü bizim entelektüel mirasımız bunlara cevap veremiyor diye düşündüler. Tanzimat buna bir cevap verme arayışı idi aslında ama belli düzeylerde bir şeyler başarılabilirdi ancak. Entelektüel olarak göğüsleyemedik bu meydan okumayı. Entelektüel göğüsleme demek, size meydan okuyan şeyi alıp analiz edip, dönüştürüp, kendinizi üste çıkarabilmek demektir ve biz bunu başaramadık. Bunu başaramadığımız için de teslim bayrağını çektik ve artık her şeyi dönüştürmeye başladık. Her şey dönüşünce İslâmî ilimleri üretenler de buna bigâne kalamazdı. Her şey dönüştü çünkü. Yine aynı tarz devam ederim diyenler oldu ama onlar da marjinal hale geldi. Sistem dışarıya attı onları. Medreselerin dışarıya atılması böyle bir şey. Devlet tercihini değiştiren onlar artık dışarıda kaldı. Onları kenara ittik. Çünkü medresedeki argümantasyon bu yeni gelen meydan okumaya cevap veremiyor. Ne yaptık 1914’te medreseleri reforma tabi tutmaya karar verdik. Medreselere psikoloji soktuk. Roma hukuku soktuk. Öyle şeyler yapıldı o islah projelerinde. Sonra bunlar yeni reformlarla bir biçimde ilahiyat fakültelerine intikal etti. Medreselerin reforme edilemeyeceği anlaşılınca onları yeni okullara dönüştürme kararı alındı ve medreseler kendi haline terkedildi. Yeni okullarda İslâmî ilimler yeniden kuruldu. Bu yeniden kurma şu demek: Bir yüzyıl önce Alexander von Humboldt’un temelini attığı “lecture” tarzını alıyorsunuz, ayrıca bir de bunlara yüzyıl içinde Tanzimat’la beraber meydana gelen fikir, düşünce ve hukuk alanındaki yeni yöntemleri de dikkate alarak kitapları yeniden yazıyorsunuz. Yani Kelâmı yeniden yazıyorsunuz. Artık Kelâmda *Şerhu’l-Mevâkıf* standardı olmuyor. Onu aşmış durumdayız. Fıkıhta *Hidâye* standardı olmuyor. Artık mezhep içinde değil, mezhepler arası bir metin üretme, daha üst perdeden felsefî, kelâmî bir metin üretme çabası içine giriyoruz. Bunu moderniteye bir cevap olarak yapıyoruz aslında. Yani diyoruz ki bizde de var bu. Dedim ya göğüsleme, o göğüslemeyi yapmak için içe dönüp

nasıl göğüsleyebiliriz diye arayışlara giriyoruz. Kelâm, fıkıh ve tasavvuf kaynaklarımızı araştırıyoruz ve buradan yeni sosyal bilimlerin, felsefenin, bilimin getirdiği meydan okumalara cevap üretmeye çalışıyoruz. Özellikle de varlık, bilgi, dünya görüşü ve hayat tarzlarına dair bu yeni bilgi ve uygulamaları göğüsleyebilmek, onlarla mücadele edebilmek için kendi kaynaklarımıza müracaat ediyoruz ki burada matbaanın kaynaklarımıza müracaat konusunda getirmiş olduğu kolaylığı hatırlatmak gerekir. Matbaa ile birlikte artık metinlere kolayca ulaşabildiğimiz için elimizde çok fazla imkân var. Bütün kaynaklara ulaşım oradan moderniteye cevap bulmaya çalışıyoruz.

1850-1920 arasında olan biten aslında budur. Kaynaklarımız içerisinde hızla bir cevap arayışı mevcut. Tabii burada ciddi bir sıkıntı da ortaya çıkıyor. Biz tâbi konuma geçince tarih algı ve anlayışımız da, kimlik anlayışımız da değişiyor. “Biz geri kaldık onlar ilerledi” demeye başlıyoruz. Bu sefer geri kalış sebeplerimizi sorgulamaya başlıyoruz. Ve neticede bu sebepler arasından en önemlisi olarak bilgi anlayışımızı teşhis ediyoruz. O zaman ilk bunu kritik ederek başlayalım diyoruz. O zaman ilk olarak bu bilginin kaynağı olan medreseyi kritik ederek başlıyoruz işe. Bu bizi bazı yanlış varsayımlara ve yargılara mahkûm ediyor; Bizim geleneğimiz rasyonelitesini kaybetti, yenilikçiliğini kaybetti ya da içtihat yeteneğini kaybetti demeye başlıyoruz. İslâm dünyası olarak düşünsel, aklı, entelektüel düşünme kapasitemizi terk ettik gibi varsayımlara giriyoruz. Çünkü bakıyoruz karşı taraf çok gelişmiş, o bunu nasıl kazanmış? Yenilikçilik, aklilik, insan merkezlik, vesaire. Şimdi biz dönüp bakıyoruz ve bizde bunların olmadığını görünce diyoruz ki demek ki biz bunları kaybetmişiz. Böyle bir varsayıma girdikten sonra da aslında kendi ayağımıza sıkıya başlıyoruz. Klasik metinlerimizin ve klasik ilimlerimizin yaygın okunma biçimlerinin bizim günahlarımız olduğunu düşünüyor ve bunların temizlenmesi gerektiğine

inanıyoruz. “Bunların ilmi nakilcilikten ibaret ve bu klasik eğitimden geçenlerin işi gücü metnin i’rabı. Millet uçak icat ediyor gemi icat ediyor. Biz hala kelimeyi ‘mecrûr’ mu ‘mansûb’ mu okuyacağız bunu tartışıyoruz” gibi ilgisiz şeyleri birbirine kıyaslayarak bir söylem geliştiriyoruz. Bunlar birbiriyle ilgisiz şeyler. Zaten uzmanlık

---

Bugün İslâm dünyasında medrese ya İlahiyat Fakültesini kendine model alıyor ya da Suudi Arabistan civarından çıkan selefi yeni okuma tarzlarından ilham alıyor. Bunların hiç biri özgün Osmanlı medresesini devam ettirmiyor. Bir ölçüde bu tecrübeyi devam ettirmeye çalışanlar var ama onlar da çok marjinal kalıyor ve nadir görülüyor. Onların da tam olarak ne yaptıklarını bildiklerinden çok emin değilim.

---

alanı dilbilgisi ya da i’rab yapandan teknoloji üretmesini beklemek anlamsız. Teknoloji üretmememizin faturasını medresedeki dersîâma çıkarıyoruz. Sonra da ulemamız bu baskının etkisine giriyor ve ‘içtihadı, akılcılığa yönelmemiz lazım, klasik metinlerdeki varsayımları değiştirmemiz lazım, mezhep bizim büyük günahımız ve taassubumuzdu, bundan kurtulmamız lazım’ demeye başlıyor. Dahası ‘kadercilik bizim en büyük günahımızdı, bundan kurtulmamız lazım. Daha rasyonel, daha özgürlükçü, daha farklılığa açık yorumlara geçmemiz lazım’ gibi söylemler geliştirmeye başlıyorlar. Bunun üzerine yeni bir bilgi platformu kuruluyor. İşte İlahiyat Fakültesi böyle doğdu. Ezher Üniversitesi’nin içinde ve İslâm dünyasının her yerinde Şeriat Fakültesi, Usûluddîn Fakültesi gibi fakülteler de bu sürecin parçası olarak doğuyor. Buralarda İslâm tarihi ve bu tarihin birikimi yeni bakış açılarıyla, modern metinlerle ele alınıyor. Zamanla bu beş temel İslâmî ilim alanında da yeni bir bakış açısına sahip olduğumuzu zannetmeye başlıyoruz ve ona göre yeni metinler üretiyoruz. Çünkü bir kimsenin kimliğini görmek istiyorsan tarihini nasıl algıladığına bakacaksın. İşte tarih bu şekil-

de algılanmaya başlanıyor: Geri kalmışlığımızın tarihinden uyanışımızın tarihine geçiş olarak okunuyor bu yeni durum ve metinler de bu söylemle üretiliyor.

Bir Orta çağ yaratıyoruz kendimize yani.

Evet, kendimize bir orta çağ yaratıyoruz ve karanlık çağdan aydınlık çağa geçtik ve şimdi yeniden bilgi üretiyoruz diyoruz. Yeni okullarımız ve bu çerçevede üretilen yeni bilginin bizi aydınlanmış dünyaya açan kapı olduğunu zannediyoruz. Bu kısmı çok cazip geliyor. Çünkü dinimizden vaz geçemeyiz. Bundan vazgeçemeyeceğimize göre yapacağımız şey bu yeni platformlarda dini yeniden yorumlamak oluyor. Bu dini yeniden yorumlama meselesi aslında İlahiyat Fakültelerinin, bu bütün yeni fakültelerin kuruluş amacıdır. Bunların son noktada tamamıyla yaftalanması doğru değil ama İslâm dünyasını bugün içine girdiğimiz sefeliğe ya da metin merkezci anlayışa getiren şeyin bu arka plan olduğunu düşünüyorum. Yani bu İlahiyat Fakülteleri ve Usûluddin fakültelerinde ilimlerin okutulma biçimleri bizi buraya getirdi aslında. Bugün tam

---

Yani 18., 19. ve 20. yüzyılda olan şeyler de mutlaka kazanımlarımız olarak deftere kaydedilmeli. Çokça kayıplarımız olabilir ama oradaki kazanımlarımızı da fark etmemiz ve orayı da iyi analiz etmemiz lazım

---

tersine bütün bunların medreseden çıktığı ileri sürülüyor. Ama şu unutmamak gerekir ki bugün İslâm dünyasında modern dönem öncesi medrese kurumu yok. Medrese olarak bilinenler de birer İlahiyat Fakültesi gibi dönüşmüş durumda. Sadece bizim Osmanlı tecrübesine dayanan İlahiyat Fakültesi tecrübemizden farklı olarak biraz daha kapalı ama selefi bir medrese var o kadar. Dolayısıyla bugün İslâm dünyasında medrese ya İlahiyat Fakültesini kendine model

alıyor ya da da Suudi Arabistan civarından çıkan selefi yeni okuma tarzlarından ilham alıyor. Bunların hiç biri özgün Osmanlı medresesini devam ettirmiyor. Bir ölçüde bu tecrübeyi devam ettirmeye çalışanlar var ama onlar da çok marjinal kalıyor ve nadir görülüyor. Onların da tam olarak ne yaptıklarını bildiklerinden çok emin değilim. Ama şu anda mesela Pakistan'da medrese dediğiniz şey selefi okullardır.

Bu selefi okumanın içinde bulunduğumuz duruma çok uygun olmasından mı kaynaklanıyor?

Tabi yüzeysel, Kur'an'ı ve Sünneti okuyup dünyaya İslâm'ı anlatma hastalığı. Kur'an ve hadisi okuduk ve sanki İslâm'ı anladık vehmine kapılmak. Yüzeysel olarak Kur'an ve Hadisi okuyor ve bununla İslâm'ı anladığını, kavradığını zannediyor ama aslında kavradığı İslâm filan değil, aksine tarihte kalmış bir anlayış ya da günümüzdeki bir şeyi İslâm diye anlatıyor bize.

Tam bu bağlamda hocam, Kur'an ve Sünnete dönüp İslâmî ilimleri dışarıda bırakarak sadece onlardan yapılan bir ıslah projesi mümkün mü?

Yeni okulların açılmasının amacı buydu. İlahiyat Fakültesi aslında modernizme kapı aralasin diye kuruldu. Kur'an ve Hadis ilimleri öne çıkarıldı. Hatta zannediyorum ilk İlahiyat Fakültesinde, İstanbul Üniversitesi'nin o zaman ki adıyla Dârülfünûn'un programında fıkıh dersi, kelâm dersi yok.

Tarihleri var. Fıkıh, kelâm ve tasavvuf tarihi var. Tasavvuf tarihi halen devam ediyor. Tasavvuf dersinin adı tasavvuf değildir bizim fakültemizde hala tasavvuf tarihidir. Oradan kalmadır bu. Kelâm ve fıkıh da öyleydi ama onların adları değişti.

Medreselerde tasavvuf okutulan bir ders miydi?

Yok değil. Bu modern müfredatta var. Ancak

Dârülfünûn'da tefsir ve hadis var. Modern dönemde bunlar öne çıkarılıyor. Çünkü modern insan şunu bekliyor: Kur'an ve hadisi okuyarak, içtihat kapısını da açarak moderniteyi İslâmî bir coğrafyada üretmek. Amaç bu aslında. O yüzden Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu iradesi de Kur'an ve hadis merkezli düşünüyor. Diyanet'e Kur'an meali ve tefsiri, bir de hadis şerhi hazırlama görevi veriyor. Burada ki amaç bunları okuyarak ve bunların üzerinden içtihat kapısını da açarak modern beklentilere bir kapı aralamak. Fıkıh, kelâm ve tasavvufun geleneksel yapısıyla Kur'an ve hadisi okursanız içtihat bu kadar hür olamayabilirsiniz. Bu aslında bizim İslâm dünyasında bildiğimiz ehl-i hadis ve selefi projedir. İslâm dünyasında hep vardı bu. Biraz marjinal de olsa biraz kenarda da olsa sadece Kur'an ve hadisten hareketle kelâm, fıkıh ve tasavvuf üretmek projesi her daim vardı. Geçmişte biraz kenarda olan bu proje modern dönemde asıl hale geliyor o kadar. İlginç bir biçimde Suudi Arabistan merkezli selefi okuma biçimiyle tamamen modernizmi içselleştirme amaçlı Türkiye'nin öncülüğünü yaptığı anlayış burada birleşiyorlar. Kur'an ve hadise yaptıkları vurgu noktasında birleşiyorlar. Çünkü en kolay bir biçimde bunların üzerinden yürütülebilir bir proje bu. O yüzden Kur'an ve hadis hala anabilim dalları olarak inşa ediliyor. Kur'an ve hadis anabilim dalları kendi başına bilgi üreten anabilim dalları haline dönüyor. Bu da çok tehlikeli, yani İslâmî geleneğin bilmediği bir şey. Mesela tefsir bölümüne giren bir kimse lisansta aldığı derslerden başka bir ders almadan tefsir ve Kur'an üzerinden kelâma, fıkha hatta sosyal bilimlere dair toplum, devlet, anayasa vesaire her konuda bilgi üretebilir hale geliyor.

Hocam ilginçtir ki medrese de bu şekilde, üniversite de. Hatta Kur'an ve Hadis bölümleri belki daha fazla bu düşünce yapısına sahip. Ama her iki grup da bu 1700'lerde başlayan kendisine Selefilik veya Vehhâbilik dedi-

ğimiz hareketi tahkir eden gruplar. Ancak farkında olmadan aynı şekilde düşünüyorlar. Bir paradoks durumu hakim sanki.

Evet, doğru Kur'an ve Hadis bölümleri adına Selefilik denilen Vehhâbilik'in odağında olduğu düşünce biçimini eleştiriyorlar. Ancak aslında ben-

---

Fıkıh eğitimi mesela dört mezhep okutularak ya da Bidâyetü'l-Müctehid okutularak öğrenilmez. Eğer böyle okutulursa bu iş bir nevi çorbaya döner. Bu şekilde alınan eğitim fıkıh eğitimi olmaz. Fıkıh eğitiminin daha özgün olmasını istiyorsak bunun mutlaka bir mezhep üzerinden öğrenilmesi gerekiyor.

---

ce de aynı yöntem sahipleri ama ulaştıkları bazı sonuçlar farklı. Şimdi Kur'an'dan ya da hadisten hareketle bilgi üretip bunun da düşünce ve amel dünyamızı yönetecek bir programa dönüşmesi şeklinde bir düşünme biçimi selefilik'in zaten temel düşünme biçimidir. Sadece biri, selefin anlayış biçimiyle sınırlı kalmak gerekir diyor. Diğerisi ise, Kur'an ve hadisin içine moderniteyi giydirmeyi içtihat sanıyor. Aradaki fark bu aslında. İlginç bir biçimde bunlar zaman içerisinde birbirine çok yaklaşacak. Mesela Suudi Arabistan ve Körfez'deki Vehhâbi hareket zaman içerisinde modern okumaya eviriliyor. Çünkü yüz binlerce öğrenci Avrupa'da, Amerika'da okuyor artık. Oradaki hayat tarzı, düşünme biçimini içselleştiriyor. Onlarda da modernizm hızla yayılmış durumda. Dolayısıyla öyle görünüyor ki bu fark da zamanla kaybolacak.

Medreselerde Tanzimat sonrası yapılan kimilerinin ıslah kimilerinin reform dediği o dönüştürmede atılan adım olarak nasıl bir yol çizilse idi onun yerine. Medreselerin atıl bırakılması yerine ne yapılmalı idi? Bugünden sonra ne yapmak lazım?

Sadece biri, selefin anlayış biçimiyle sınırlı kalmak gerekir diyor. Diğeri ise, Kur'ân ve hadisin içine moderniteyi giydirmeyi içtihat sanıyor. Aradaki fark bu aslında. İlginç bir biçimde bunlar zaman içerisinde birbirine çok yaklaşıacak.

Nasıl olsaydı sorusu pek doğru bir yöntem olmayabilir. Ancak bugünden sonra ne yapmak lazım sorusu önemli bence. Şimdi ulemâ yetişme tarzı itibari ile batıdan gelen bu yeni durumu, yeni bilgiyi göğüsleyemedi. Bunun iki nedeni vardı. Birincisinden bahsettim. Yani o tarzda, onları bilerek okuyarak öğrenerek yetişmedi. Dolayısıyla onlara karşı geliştirilecek argümanlar, söylemler önünde hazır bir şekilde mevcut değildi. İkinci sebep ise bence daha önemli bir sebep: İslâm dünyası yok olma tehdidi ile karşı karşıya olduğu için değişim çok hızlı bir biçimde oldu. Mesela batıda 300 yılda kilise dönüştü. Yani 1500'leri düşünürseniz ve bu yeni tarzların benimsenmesi zamanla, içselleştirilerek tefekkür gelişti. Bizde ise tefekkür edecek vakit yoktu. Çok hızlı gelişti bu süreç. Bu siyasî, askerî sebeplerle beka sorunu bütün her şeyin önüne geçti. İlim çünkü İbn Haldun'un tabiri ile medenilerin, şehirlilerin rahat ortamda geliştirdikleri şeylerdir. İnsanlar önce hayatta kalmak ve varlıklarını sürdürmeyi öncelerler. İslâm dünyası 19. yüzyılda varlığını sürdürme sorunuyla karşılaştı. Dolayısıyla hızlı bir dönüşüm yaşandı. Bütün entelektüeller dönüşümü tefekkür ederek, analiz ederek, zamana yayarak yapamadılar. Hızlı bir şekilde dönüşüm yapıp modern devleti kurmaları gerekiyordu. Hızla modern merkezî devlet sistemini kurup bunun üzerinden varlığını sürdürmek yani kendisine gelen bu sömürgeci güçlerin saldırısını durdurmak için bir an önce tahkimat yapmakla uğraşıyordu. Bu sebeple herkes, ulema da dâhil herkes bu amaca odaklandığı için değişimi hep geçici gördüler. O yüzden hep zarureten izin verdiler. Mecelle de zarureten yapıldı aslında. Çünkü karşı karşıya kaldıkları akut bir sorun vardı. Fakat ilginç bir biçimde bunlar yetmedi ve kulaklarımızın dibin-

de bomba patladı. Bütün İslâm dünyası hercümerç oldu, tarumar oldu. Bütün zihinler müşevveş hale geldi. Zihinler bomba patladığı zaman normal düşü-nemez. 1900 ile 1922 arasında İslâm dünyası hep savaşla uğraştı ve hepsinde de yok olma durumuyla karşı karşıya kaldı. İşte böyle bir ortamda bu çözümleri buldular. Şimdi biz bu adam bunu nasıl düşünür diye eleştirebiliriz ama onların şartları buydu. Savaşın ortasında İstanbul'da insanlar toplanıp çözüm bulmaya çalışıyordu. Dışarıda da Çanakkale Savaşı sürüyordu yani. İçeride hiç insanın kalmadığı, bütün şehirlerin düşmeye başladığı bir zaman düşünün. Şehirlerin sırayla düştüğü bir ortamı düşünün. O yüzden onların buldukları çözümler pansuman çözüm olmak zorunda. Gerçek tedbirler olmadı hiçbir zaman. Dolayısıyla o dönem şöyle yapılmalıydı böyle yapılmalıydı sözleri biraz afaki. Biz de olsak aynısını yapardık muhtemelen. Biz bugün biraz daha soğukkanlı, biraz daha dışardan ve üstten bakarak olayları analiz etmeye çalışıyoruz ve burada şunları yapabiliriz diyoruz. Yüz yıl sonra fark ettik ki bu yeni sistemleri kurarken aslında bizim entelektüel zeminimiz boşaltılmış. Evet, beka sorununu hallettik ama başka bir sorun daha var: kimliğimizi, entelektüel derinliğimizi kaybettiğimizi anladık. Bu tabii ki daha derin bir sorun haline geliyor şimdi. Şu an İslâm dünyasının karşı karşıya kaldığı sorun bu. Hala batı medeniyeti ile yüzleşecek isimleri çıkaramıyoruz. Savaş olarak yüzleştik belki, kendimizi koruduk ama o arada kimlik kaybı oluştu. O zaman şimdi yapılması gereken nedir? Elimizde çok fazla imkân yok ama var olan imkânlarla şunların yapılması gerektiğini düşünüyorum. Bir, medresenin özgün halini öğrenmemiz lazım, keşfetmemiz lazım. Medresenin o özgün halini bugün bize verebilecek tek yol kaldı o da metinler. Başka bir yol kalmadı. Klasik metinlerdeki varsayımlar, düşünme biçimleri ve onların entelektüel derinliğini en azından 18. ve 19. yüzyıl başındaki âlim kadar kavramadığımız sürece kaybettiğimiz o zemini kazanamayız. Burada birinci adım bu olmalı. Bir de 19. yüzyıl ve son-

rasında ortaya çıkan yeni durumlar ve onlara verilen cevaplar da bizim yabana atacağımız şeyler değil. Çünkü ne kadar zor ve tehlikeli şartlarda ve zaruret halinde verilmiş olursa olsun bunlar da bizim için bir kazanımdır. Niye bu düşünme biçimlerine girdiler şeklinde düşünmek de önemlidir. Hatta anlamlı bir sorudur bu. Yani 18., 19. ve 20. yüzyılda olan şeyler de mutlaka kazanımlarımız olarak deftere kaydedilmeli. Çokça kayıplarımız olabilir ama oradaki kazanımlarımızı da fark etmemiz ve orayı da iyi analiz etmemiz lazım. Üçüncüsü de Batı ile entelektüel yüzleşme aşamasına daha yeni yeni geliyoruz. O zaman burada da Batı'yı bütün olarak kuşatmamız gerekiyor. Bizim alimimizin batının sadece bilgisini değil amelini de, pratiğini de bütün olarak kavraması gerekiyor.

Sizce bu mümkün mü hocam? 18. yüzyıl âlimi kadar İslâmî ilimleri kavramamız gerektiğini söylediniz. Şimdi modern eğitim alan öğrencileriz bizler. Üniversiteye gelince emsile, bina ile tanışan bir ekip var. Yine zarureten bazı çözümler üretiyoruz. Üniversite eğitiminde bulunan bazı eksiklikler nedeniyle ilahiyat öğrencisi üniversite dışında çeşitli dersler almaya çalışıyor ama bu da tam bir şekilde elde edilmiyor. Çünkü nihayetinde dışarıdan alınan bir eğitim. Yani bu şartlar içerisinde bir dönüşüm yapacağımız zaman medrese üzerinden mi gitmek yoksa üniversite üzerinden mi gitmek gerekiyor?

Aslında zor bir şey değil ama önce bunu yapacak insanları yetiştirmemiz gerekiyor. O kısım biraz zor olabilir. Bunu hallettikten sonra yeni gelecek nesillere bu işi hızlı öğretme imkânı var. Öncelikle iyi beyinlerimizi bu sorunlara yönlendirmemiz lazım. Tüm sosyal bilimlerde okuyan, başka bilim alanlarında okuyan ve ilahiyat alanında okuyanların bu soruna eğilmesi lazım.

Medresenin özgün halini öğrenmemiz lazım, keşfetmemiz lazım. Medresenin o özgün halini bugün bize verebilecek tek yol kaldı o da metinler. Başka bir yol kalmadı. Klasik metinlerdeki varsayımlar, düşünme biçimleri ve onların entelektüel derinliğini en azından 18. ve 19. yüzyıl başındaki âlim kadar kavramadığımız sürece kaybettiğimiz o zemini kazanamayız.

Bu merakı uyandırabilirsek hızlı bir biçimde 18. yüzyıl âliminin kazanması gereken formasyonu hap haline getirip verebiliriz. Önce insanları yetiştirip iyi beyinleri buraya yönlendireceğiz. Bizim aslında esas problemimiz iyi beyinlerin bu işlerden uzaklaşması. Bunları yetiştirecek olan elimizdeki en iyi imkân da ilahiyatlar ve sağda solda açılan medreselerdir. Bunları kullanmamız lazım. Bunlar zamanla birikimler arttıkça standart bilgiler üretecek ve ben artık klasik metin okunmadan da bu işlerin yapılacağını düşünüyorum ama ne zaman? Bunu iyi bilen insanlar yetiştirdiğimiz zaman.

Üniversite modeli mi yoksa farklı bir model mi?

Üniversite artık farklı bir model olabilir. Şu an elimizdeki en iyi model o.

Yani seminer tarzında mı?

Olabilir. Bu yapılabilir. Hem metin okuma ile devam edilebilir. Bunu yaptıktan sonra ilahiyatçılarımıza bütün alanları, okudukları bilgilerin güncel halini öğretmekle işe başlamamız lazım. Batıdan gelen bu yeni bilginin güncel halini öğretmekle başlamalıyız. İlahiyat dışındakilere de İslâmî ilimlerin 18. yüzyıldaki formasyonunu ve sonrasındaki kazanımlarını göstermemiz lazım. Başka çıkar yol görmüyorum. Bu ikisini yapmadığımız sürece başaramayız diye düşünüyorum. O aşamaya da geldik ve ona imkânlarımız var diye düşünüyorum.

Modern dönemde İslâmî ilimlerdeki değişimler, ilimlerdeki bakış açımız ve yöntemimizi de değiştirdi. şimdi biz İlahiyat Fakültelerinde fıkhı artık selefi bir tarzda öğretir hale geldik. En fazla şunu yapıyoruz. Dört mezhep fıkhını öğren, mümkün olduğu kadar diğer görüşleri öğren ve bunların arasında bir tercih yap gibi böyle yüzeysel bir fıkıh eğitimine sahibiz. Hâlbuki fıkıh eğitimi çok daha mantıklı ve tutarlı bir eğitimdir. Onu da 18. yüzyıl ve öncesindeki Müslüman zihni anlamak için okuyup, sonrasında nasıl değiştiğini görmemiz lazım.

Ümitli misiniz hocam?

Evet

İlim talebesine tavsiyeler bekliyoruz hocam. Fıkıh nasıl okunmalı?

Zannediyorum söylediğim şeylerde bunun cevabı var ama daha açık olarak söylersem: Modern dönemde İslâmî ilimlerdeki değişimler, ilimlerdeki bakış açımız ve yöntemimizi de değiştirdi. şimdi biz İlahiyat Fakültelerinde fıkhı artık selefi bir tarzda öğretir hale geldik. En fazla şunu yapıyoruz. Dört mezhep fıkhını öğren, mümkün olduğu kadar diğer görüşleri öğren ve bunların arasında bir tercih yap gibi böyle yüzeysel bir fıkıh eğitimine sahibiz. Hâlbuki fıkıh eğitimi çok daha mantıklı ve tutarlı bir eğitimdir. Onu da 18. yüzyıl ve öncesindeki Müslüman zihni anlamak için okuyup, sonrasında nasıl değiştiğini görmemiz lazım. Fıkıh eğitimi mesela dört mezhep okutularak ya da *Bidâyetü'l-Müctehid* okutularak öğrenilmez. Eğer böyle okutulursa bu iş bir nevi çorbaya döner. Bu şekilde alınan eğitim fıkıh eğitimi olmaz. Fıkıh eğitiminin daha özgün olmasını istiyorsak bunun mutlaka bir mezhep üzerinden öğrenilmesi gerekiyor. Ama bu her şeyi çözecek anlamında değil. O bizim ilk adımımız. O adımı atmazsanız sağlıklı bir yöntem ve

zihin oluşmaz. Sonradan oluşturacağınız karşılaştırmalı düşünceyi, karşılaştırmaya neden ihtiyaç olduğunu göremezsiniz. Sadece karşılaştırmalı fıkıhın, bu çerçevede *Bidâyetü'l-Müctehid*'in de yetmediğini düşünüyorum. Ama temel eğitimde önemli olan formasyondur öncelikle. Yani çözüm lisans sınıflarında bulunmayacak. Böyle bir şey aramayın. Ama lisans sınıflarında bulunan çözüm en azından sizin fıkıh düşünme biçiminizin geliştirilmesi içindir. Mesela çok kolay bir biçimde Muhammed Ebu Zehra'nın *Ahvalü's-şahsiyye*'si üzerinden modern dönemde fıkıhın dönüşümü ile ilgili bir şey de öğretebiliriz. Ama bu kesinlikle fıkıh olmaz. Bu daha hesabi

tam verilmemiş hastalıklı dönemimize ait bir metin, bunu öyle düşünelim.

Yani lisans öğrencileri son zamanlarda soruyorlar hocam. Gündelik hayatımızda karşılığı olmadığı halde neden fıkıh ya da Kudürî gibi metinler okumalıyız? Buna neden ihtiyaç var diye. Biraz da o yüzden sordum bu soruyu.

Fıkıh niye öğreniyoruz? Bunun cevabını verebilmek için İslâm'ın amacı neydi sorusunu öncelikle cevaplamamız gerekir. İslâm'ın amacı insanın inancını, amelini ve ahlâkını ilahî iradeye göre düzenlemektir, değil mi? Bunun yapılabilişliğini bize üç ilim verdi. Kelâm, Fıkıh ve Tasavvuf. Bu üç ilmi kaybettiğimiz zaman Müslüman olmamızın hiçbir anlamı kalmaz. Kelamı *şerhu'l-Mevâkif*, fıkıh *Hidâye*, tasavvufu da İbn-i Arabî ya da Davud-ı Kayserî kadar anlamazsak bu üç soruya Müslüman âlim olarak cevap vermeniz mümkün değil. Bunun için okumamız gerekiyor. Doğru, pratiği yok ama daha büyük tehlike var. Siz eğer bunu okumayı kaybederseniz artık hiçbir şey kalmaz. Yani hukuk olmadan Müslüman olunabilir mi? Olmaz. Mümkün değil.

Sizin kendi çalışma düzeniniz nasıldır? Model olması açısından önemli bizim için. Kitapları nasıl okursunuz mesela?

Şimdi biz bilgisayar dünyasında akademisyen olduk. Dolayısıyla bilgisayar üzerinden gidiyor her şey. Ben bütün notlarımı bilgisayara atmaya çalışıyorum. Bence klasik metinleri okuyarak, anladığımı zanneder insan sadece. Klasik metinleri eğer çalışacaksanız mutlaka tercüme etmeniz lazım. Ben bütün çalışmalarını tercüme ederim. Bire bir tercüme etmezsen anlayamazsın. Eğer böyle çalışmadıysanız sizin yazdığınız makaleye ben güvenmem. Çünkü anladığınızı zannederek yazmışınızdır. Tercüme doludur benim bilgisayarım. Bunlar yayınlanmak üzere değil. Klasik metin çünkü bu, diğer metinler gibi anlayamazsınız. Modern metin değil.

Modern metinleri nasıl okuyorsunuz hocam?

Onları daha çok okuyup, gözümü kapatıp özeti yapıyorum. Şimdi iki tür okuma vardır. Bir akademisyenin, bilgi üretecek bir insanın iki tür malzemesi vardır. Bir, yazdığımız şeyin doğrudan ana kaynağı olan metinler vardır. Bunlar tercüme veya özetleme şeklinde olur. İki, sizin metninizin dünyasını anlamamız için çevresel okuma vardır. Ben mesela şu anda Ebu Hanife kitabı yazıyorum. Ebu Hanife'nin siyaset düşüncesini ya da kelâma bakışını yazmak istiyorum. Ancak Ebu Hanife'nin yaşadığı dünyayı bilmiyorum. Olmaz. O zaman benim gidip Emevîleri okumam lazım. Abbasîlerin ilk yıllarını okumam lazım. O benim doğrudan ilgim değil ama o dünyayı tanımak için okumam lazım. Bunlar belki de yazıda hiç işinize yaramayacak ama her bir cümlemin doğruluğunu test edecek bir arka plan oluşturuyor. Dolayısıyla onu da okumanız lazım. Yazdığınız kitabın ya da şahsın çevresini bilmiyorsanız o zaman o yazıya ben güvenmem, okumam ki o yazıyı. Zaten kendisi bile anlamamış derler. Dolayısıyla ben öyle okuyorum. Ana kaynakları değil, ikincil kaynaklar okuyorum.

Ana kaynaklar için orijinal metin okuyabilirsiniz ama arka plan, çevre ve yorum için ikincil kaynaklar okuyorum.

Kitap için planınız ne hocam?

Bitmek üzere. Aslında geçen yaz bitecekti ama 15 Temmuz'dan dolayı bitiremedim.

Hocam lisansüstü fıkıh talebesinin nasıl çalışması ne yapması gerekir, ne tavsiye edersiniz?

Benim öncelikli tavsiyem; fıkıh veya hukuk öğrenmek isteyenler yahut bu çerçevede herhangi bir metni okumak isteyenler mutlaka bu metnin yazıldığı dünyayı göz önüne alarak ve değerlendirerek okusun. Her bir metnin kendi başına bir metin olduğunu unutmadan okusunlar. Tarih bilmeden fıkıh yahut İslâmî ilimler okunamaz bugün. Bugünü bilmeden de yorum yapılamaz. Bugünü de iyi bilmek lazım. Fıkıh öğrencilerinin ilgili alanda uzmanlaşmaları gerekir. Fıkıh öğrencilerinin bazen iyi bir etik uzmanı, bazen iyi bir hukuk uzmanı olmaları gerekir. Diyelim ki anayasa okuyorsunuz. Anayasacılık nedir? İnsan hakları nedir? Bireysel özgürlükler nedir? Bunlarla ilgili en son bilgileri bütün tartışmalarıyla beraber okumadıysanız boşuna "Fıkıhta özgürlükler, fıkıhta insan hakları" gibi ifadelerle başlayan cümleler kurmayın.

Mesela Ahvâl-i şahsiyye çalışan bir insan günümüz aile hukukunu da okumalıdır. İslâm aile hukuku çalışan biri medeni aile hukukunu ve bugün dünyanın aile hukuku ile ilgili olarak geldiği noktayı iyi okumalı ve iyi kavramalıdır. Eşcinsel evlilikleri dahil çağdaş dünyanın problemleri ve bu alandaki hukuki gelişmeler iyi takip edilmeli ve iyi okunmalıdır. Çünkü bugünün dünyasına konuşuyorsanız bugünün sorununu görmeden konuşamazsınız. Bu mümkün değil yani.

Bugün Müslüman entelektüelin sorumluluğu çok ağır.

Teşekkür ederiz hocam.

Rica ederim.

İSM 10. YIL MEZUNİYET MERASİMİ

İlimler ve Sanatlar Merkezi (İSM), 2007 yılında İlim Yayma Cemiyeti bünyesinde Valide Atik Medresesinde kurulan ve temel amacı çağın ihtiyaç duyduğu donanıma sahip ilim insanlarını yetiştirmeye katkı sunmak olan bir kurumdur. Bu amaç doğrultusunda on yıldır Valide Atik Medresesinde yürütülen İSM'den bu güne kadar 100'e yakın öğrenci mezun olmuştur. Mezun olan öğrenciler programın hedefleri doğrultusunda lisansüstü alanlarda araştırmalara yönelmekte ve yurt içi ile yurt dışındaki çeşitli üniversite ve araştırma merkezlerinin akademik kadrolarında görev almaktadır. Kurumumuz, 1 Ekim 2017 Pazar günü kuruluşunun 10. yılına özel bir mezuniyet merasimi tertip etmiştir.

MERASİMİ GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Üsküdar Belediyesi Boğaziçi Yaşam Merkezinde gerçekleştirilen merasime İlim Yayma Cemiyeti Genel Başkanı Yusuf Tülün, Genel Başkan Yardımcısı ve Artvin Milletvekili Dr. İsrail Kışla, İSM Yönetim Kurulu Başkanı ve İbn Haldun Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Recep Şentürk, İSM Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı ve İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Murteza Bedir, İsm Yönetim Kurulu Üyesi ve İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Dr. Bekir Kuzudışli, İlim Yayma Cemiyeti Yönetim Kurulu Üyeleri Mustafa Yelek, Yavuz Baysan, Erdoğan Çakır, Abidin Balaban, Denetleme Kurulu Üyesi Bilal Özkan, İYC Genel Müdürü Mesud Tan, Yıldız Holding Yönetim Kurulu Üyesi İbrahim Taşkın, Yıldız Holding Yönetim Kurulu Üyesi Hüseyin Avni Metinkale, İYC Kadıköy Şubesi Başkanı Adem Yeni, İSM seminer hocaları, öğrencileri, mezunları ve aileleri katıldı.

Program, birlikte yenilen akşam yemeğinin ardından konferans salonunda icra edilen merasimle devam etti.

İSM öğrencilerinden Reha Elçi ve Ahmet Emin Akyüz'ün Kur'an-ı Kerim tilavetiyle başlayan merasim, Abdussamet Sarıkaya ve Merve Özdemir'in mezunlar adına yaptığı konuşmaların ardından İlim Yayma Cemiyeti ile İlimler ve Sanatlar Merkezi için ayrı ayrı hazır-

lanmış tanıtım filmlerinin izlenmesi ile devam etti. Selamlama konuşmalarında, İSM Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Recep Şentürk, İYC Genel Başkan Yardımcısı Dr. İsrail Kışla, Genel Başkan Yusuf Tülün ve Yıldız Holding Yönetim Kurulu Başkanı Murat Ülker adına Yıldız Holding Yönetim Kurulu Üyesi Av. İbrahim Taşkın sırasıyla söz aldı.

Prof. Dr. Recep Şentürk konuşmasında, Müslümanların son iki yüz yıldır maddi anlamda olduğu gibi ilmî alanda da bağımlılık yaşadığını, İlimler ve Sanatlar Merkezi gibi kurumların ortaya çıkmasının bu bağımlılığın aşılması sadedinde çok özel bir değer ifade ettiğini belirtti. Şentürk, mezunlarımızın gittikleri üniversite ve kurumlarda Allah rızasından başka gaye tanımayarak ilimle olan irtibatlarını bütün kuvvetiyle devam ettirmelerini salık verdi. İsrail Kışla ise İSM'nin kuruluşu ile din eğitiminin ötelendiği, ilahiyat fakültelerinin kontenjanlarının asgariye indirildiği 28 Şubat döneminin menfi etkilerini azaltma noktasında önemli bir boşluğu doldurduğunu ifade etti. Kışla, İSM'nin günümüzde nitelikli ilim insanları yetiştirme hedefini büyük oranda yerine getirdiğini, mezun olan öğrencilerimizin de gittikleri yerlerde hizmete önem vererek toplumun din alanındaki ihtiyaçlarını karşılamaya gayret etmesi gerektiğini söyledi.

İlim Yayma Cemiyeti Genel Başkanı Yusuf Tülün ise İlimler ve Sanatlar Merkezinin İlim Yayma Cemiyetinin en önemli projelerinden biri olduğunu, merkez bünyesinde yapılan çalışmalardan fevkalade memnuniyet duyduklarını belirterek öğrencilerimizden toplum ile bağlarını kuvvetlendirip problemlerine çözümler üretmek için var güçleriyle çalışmalarını istedi. Yusuf Tülün'ün ardından, Yıldız Holding Yönetim Kurulu Başkanı Murat Ülker adına konuşan Av. İbrahim Taşkın ise İlimler ve Sanatlar Merkezinin faaliyetlerini yakından takip ettiklerini ve böyle bir projeye yer almaktan büyük mutluluk duyduklarını söyledi. Mezunlarımıza ilim hayatlarında başarılar dilediklerini söyleyerek konuşmasına son verdi.

Selamlama konuşmalarının ardından geçilen takdim töreninde İlimler ve Sanatlar Merkezinin 2011 senesinden 2017 yılına kadar verdiği 92 mezununa, Türkçe, Arapça ve İngilizce olarak hazırlanmış mezuniyet belgeleri takdim edildi. Türkiye'nin pek çok farklı üniversitelerinde ve başta İSM olmak üzere İstanbul'daki araştırma kurumları kadrolarında vazife alan mezunlarımız, ülkenin farklı köşelerinden gelerek iştirak ettikleri merasim vesilesiyle aldıkları beş yıllık kapsamlı eğitimin nişanesi olan mezuniyet belgelerine kavuşmanın heyecanını tattılar. İSM yönetim kurulu üyeleri ve diğer emeği geçenlere yapılan plaket takdimi ve çekilen aile fotoğrafıyla sona eren mezuniyet merasiminde, mezunlara çeşitli hediyeler armağan edildi.

6. Genç Araştırmacılar Sempozyumu (Arapça)

Bağlarbaşı Kültür Merkezinde Yapıldı

İlimler ve Sanatlar Merkezinde 2 yıllık Arapça eğitimini başarıyla tamamlayan öğrencilerimizin Ürdün'de katıldıkları yoğun Arapça programı dahilinde hazırladıkları tebliğlerin sunulduğu 6. Genç Araştırmacılar Sempozyumu 16 Aralık 2017 tarihinde Bağlarbaşı Kültür Merkezinde düzenlendi. Kur'an-ı

Kerim tilavetiyle başlayan programda ilk konuşmayı İSM Arapça Koordinatörü Yrd. Doç. Dr. Ahmad Snobar yaptı ve Arapça eğitimi ile Ürdün yaz programı hakkındaki kanaatlerini paylaştı. Sonrasında söz alan İSM Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Recep Şentürk İSM'de yürütülen Arapça programı ve Ürdün yaz programı ile

6. Genç Araştırmacılar Sempozyumu
ندوة الباحثين الشباب السادسة

المجتمع والثقافة
في الأردن

ur'dün'de
toplum
ve kültür

İSM

Kytl

İlim Yorumu Cemiyeti

ilgili takdir ve teşekkürlerini ifade etti. Açılış konuşmalarından sonra sempozyum **Toplumsal Eğilim ve Algılar** başlıklı birinci oturumla devam etti.

Marmara İlahiyat Fakültesi Öğretim Görevlisi Ömer Kelhüseyin'in başkanlığında gerçekleştirilen ilk oturumda Hasan Erkam Çakar "Ürdün'de Gençlerin İş Gelecekleri: Görüşler ve Yönelişler", Emrah Alagaş "Tarih Kitapları ve Halk Arasında Osmanlı Algısı", Alaattin Göçer "Ürdün Halkının Kitap ile İlişkisi" ve Ahmet Enes Duman "Psikolojik Hastalıkların Tedavisinde Dinin Rolü" başlıklı sunumlarını gerçekleştirdi.

Sempozyumun **Sosyo-Kültürel Hayat** başlıklı ikinci oturumu FSM Vakıf Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Öğretim Görevlisi Hamza el-Bekri'nin yönetiminde yapıldı. Bu oturumda da Ahmet Emin Akyüz "Ürdün Toplumunda Karikatürün Yeri", Hamza Özlük "Hanzala Karikatürü ve Ürdün Gençlerinin Penceresinden Filistin Direnişi", Ahmet Turhal "Ertuğrul ve Gümüş Dizisi Özelinde Türk Dizilerinin Ürdün Halkına Etkisi", Yusuf Ferzan Yüksel "Ürdün'de Su Kıtlığı Sorunu ve Halkın Hayatına Etkisi" ve Hasan Can Borek "Küreselleşmenin Arap Sporuna Etkisi" başlığını taşıyan sunumları yaptı. Oturumlar dinleyicilerin soruları ve oturum başkanlarının katkılarıyla zenginleşti.

24 2017 YILINDA ÖĞRENCİ İSM AİLESİNE KATILDI

İSM her yıl düzenli olarak programa belli sayıda yeni öğrenci kabulü gerçekleştirmektedir. 2017 başvuru döneminde başta Marmara İlahiyat olmak üzere İstanbul'daki çeşitli İlahiyat Fakültelerinde okuyan 92 öğrenci başvuruda bulunmuştur. 17 Ağustos ve 12 Eylül tarihlerinde gerçekleştirilen sınav ve mülakatlarla 24 öğrenci İSM'ye giriş hakkı kazanmıştır. Yeni dönemde aramıza katılan arkadaşlara hoşgeldiniz diyor, kendilerine Cenab-ı Allah'tan muvaffakiyetler niyaz ediyoruz.

İsm Yaz Arapça Programı Ürdün'de Gerçekleştirildi

İSM'de 2 yıllık klasik ve modern Arapça eğitimi alan öğrenciler, dil yeteneklerini geliştirmek, güncel Arapça bilgilerini artırmak ve bir Arap ülkesinde toplumsal, kültürel ve ilmi gözlemlerde bulunup tecrübe kazanmak üzere yoğun bir yaz programı çerçevesinde Ürdün'e gitmektedirler. Ürdün'de alanının önde gelen kurumlarından biri olan Qasid Dil Enstitüsünde gerçekleşen bu eğitim yaklaşık 2 ay sürmektedir. 2017 Yaz programı kapsamında 13 İSM öğrencisi İSM Yönetim Kurulu Üyesi Güvenç Şensoy nezaretinde 30.06.2017-26.08.2017 tarihleri arasında Ürdün Qasid Dil Enstitüsündeki 2 aylık programa katıldı. Öğrenciler bu süre zarfında ders, konferans, proje çalışmaları, sosyal ve kültürel geziler, âlim ziyaretleri gibi ilmi ve sosyal içerikli birçok çalışma gerçekleştirdi. Haftada beş gün ikişer blok Arapça dersler alan öğrenciler bu derslerde okuma, yazma, dinleme ve konuşma yeteneklerini geliştirdiler. Qasid Dil Enstitüsündeki dersler yanında gönüllü olarak Medârik İslâmî İlimler Enstitüsündeki dersleri de takip eden öğrenciler, Ürdün'ün ilmi ortamını en iyi şekilde değerlendirmeye gayret etti.

Ürdün'deki yoğun eğitim programı yanında ülkenin tarihi, kültürel ve doğal güzelliklerini gezme fırsatı bulan İSM öğrencileri bu geziler sayesinde Ürdün'ü farklı yönleriyle tanıma şansını yakaladı. Başkent Amman içerisindeki bir çok tarihi mekanın yanı sıra Salt Türk Şehitliği, Ölü Deniz, Vadi Mucib, Kerak Kalesi, Mute, Vadi Ram ve Akabe gibi ülkenin önemli tarihi ve doğal mekanlarını ziyaret etti.

Qasid Dil Enstitüsünde alanında uzman hocalardan eğitim alan İSM öğrencilerinin her biri Ürdün toplumu ile ilgili bir araştırma hazırlayıp bu araştırmalarını ilgili hocaları nezaretinde sundu. Arapça hazırlanan bu araştırmalar, her yıl olduğu gibi bu yıl da İSM Genç Araştırmacılar Sempozyumu başlığı altında İstanbul'da da sunuldu.

İSM Yaz Kampı Yuvacık'ta Yapıldı

İSM, 2017 Yaz Kampını, Kocaeli Büyükşehir Belediyesinin yakın zamanda faaliyete geçirdiği Diriliş Kampında gerçekleştirdi. Kocaeli sınırları içerisinde Aytepenin doğal güzelliklerinin tam ortasında kurulan bu nezih kamp alanı ahşap bungalovlarıyla, temiz sosyal mekanları ve birbirinden farklı etkinlik alanlarıyla kamp sürecince İSM öğrencilerine farklı bir duygu ve tecrübe yaşattı. 17-22 Temmuz 2017 tarihleri arasında 40 öğrencinin katılımı ile gerçekleşen kampta, seminer ve sohbetler, doğa yürüyüşü, okçuluk, matrak, paintball, futbol, voleybol ve 'kamp ateşi' gibi farklı etkinlikler gerçekleştirildi. Kamp programında yer alan sohbetlerde Prof. Dr. Recep Şentürk, Prof. Dr. Murteza Bedir, Prof. Dr. Ethem Cebecioğlu, Dr. Adem Ergül, Maşuk

Yamaç, Mesud Tan ve Mustafa Yelek İSM öğrencileriyle hasbihal etti. Kamptaki seminer ve bazı toplantı zamanları istisna edilirse vaktin çoğu kamp alanına mahsus etkinliklerle geçirildi. Doğa yürüyüşü tefekkür yürüyüşüne dönüştü, kamp ateşinde tefekkür ve tezekkür bir araya geldi. Takımların kimi paintballda, kimi futbolda kimi voleybolda kazandı. Öğrenciler ok atışlarıyla hedef bulmaya çalıştı, matrak oyununda motivasyonlar had safhadaydı. Kamp alanının nezih ortamı, doğa ile iç içe manzarası, katılımcılara sağladığı hayli çeşitli etkinlik imkanları ile Diriliş Kampı, İSM öğrencilerine doyumsuz ve unutulmaz bir hafta armağan etti.

Sosyal Faaliyetler

Piknik İçin Yuvacık'taydık

İSM öğrencileri ve ailelerinin katılımı ile gerçekleştirilen ve yılda bir defa düzenlenen pikniğin bu yılki adresi İzmit Yuvacık idi. 22 Ağustos 2017'de Yaz yoğun programın bitimine yakın ve final sınavları öncesi bu piknik öğrencilerin moral ve motivasyonuna yardımcı oldu. Yaklaşık 40 kişinin katıldığı piknikte gün içinde zaman zaman yoğun yağmur yağışları görülse de pikniğin keyfi hiç bir zaman kaçmadı.

Burhan Felek Kapalı Spor Salonu Havuzu Dönem Boyunca İSM Yüzme Meraklılarını Ağırladı

İSM bir yandan öğrencinin eğitim sürecindeki motivasyonunu da-
ima dinç tutmayı hedeflerken, diğer yandan sportif faaliyetleri bu
doğrultuda desteklemeyi ihmal etmemektedir. Bu kapsamda des-
teklenen sportif faaliyetlerden biri de yüzmedir. Burhan Felek Spor
Salonu havuzu haftada bir saat İSM öğrencilerine tahsis edilmekte
ve öğrenciler bu vesileyle yüzme becerilerini geliştirirken aynı za-
manda haftanın stresini de atma imkanı bulmaktadır.

Masa Tenisi Turnuvası

İSM Yaz Dönemi yoğun programına farklı bir renk katmak üzere Temmuz ayı içerisinde Valide Atik Medresesinde bir masa tenisi turnuvası düzenlendi. Turnuva heyecanlı ve çekişmeli maçlara sahne oldu. 16 kişinin yarıştığı turnuvada finale İSM 3. Sınıf öğrencisi Halil Salman ile 5. Sınıf öğrencisi Mustafa Karapınar kaldı. Finali 3-0 kazanan Mustafa Karapınar'a hediye olarak "Tecrid-i Sarih" kitabı takdim edildi.

Filistin İçin Yardım Kermesi Düzenlendi

İSM öğrencileri bir yandan ilmi çalışmalara devam ederken diğer yandan sosyal sorumluluk bilinci içinde çeşitli yardım faaliyetlerinde bulunmayı da ihmal etmiyor. Bu kez 14 Ağustos 2017 tarihinde Valide Atik'te Filistin davasına sahip çıkmak, orada zor şartlarda bulunan Müslümanlara bir nebze yardımcı olabilmek için, İSM mezunu kız öğrencilerimizin desteklediği bir kermes düzenlendi. Kermesten hasıl olan yardımlar ilgililer aracılığıyla muhataplarına ulaştırıldı.

Mahmut Bayram Yurt Müdürü Talha Kabakçı'nın Düğün Sevincine İSM Öğrencileri de İştirak Etti

İSM öğrencileri 30 Temmuz 2017 Pazar günü yurt müdürü Talha Kabakçı'nın düğün merasimine katılmak için Bursa'daydı. Bursa Osmangazi'de İsmail Hakkı Bursevî Tekkesinde gerçekleşen düğünde İSM öğrencileri ve hocaları Talha Kabakçı'yı bu mutlu gününde yalnız bırakmadı. Düğün sonrası kısa bir Bursa gezisi yapan öğrenciler Bursa'nın tarihi ve kültürel güzelliklerini görme imkanı buldu.

Benim İçin İsm...

Abdüssamed Sarıkaya | İSM Araştırmacısı | İbn Haldun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Araştırma Görevlisi

Beden ile ruh, birey ile insan, fizik ile metafizik arasındaki makasın her geçen gün daha da açıldığı bir asırda *nasara*'yı çekmek bir medeniyete dair pek çok şeyi hatırlamak, ya da bütün bir gelenekten 'yardım almak'tır. Lakin nedir o gelenek denilen şey? Kuyu suyunun her gün ağzımızı dolduran şebeke suyundan daha mübarek oluşu mudur? Yoksa eski bir kütüphanenin kendisinden daha eski bir kitabında saklı cennet kokusu mudur? Nedir? Bu soruya doğru bir cevap verilebilir mi bilmiyorum. Bence hep bir 'neydi?' olarak kalmalı ve büyüü hiç bozulmamalı bu sorunun.

Her şeyi gelişigüzel yaşadığımız 'modern' çağda ecdadın neden yardım etmek manasındaki bu kelimeyi medresenin anahtarı olarak seçtikleri oldukça romantik bir soru olsa gerek. Bir gelenek güzellemesi yapmak, iri iri söylemlerde

bulunmaktansa şahsen medrese yolculuğumu uhuvvetin gölgesi altında yetişmekle özetlemeyi tercih ederim. Oysa ben de isterdim Mimar Sinan'ın bir şaheserinde, revakların altında, yemyeşil bir bahçenin koskoca şehrin yorgunluğunu göğsünde dindirdiği bir ortamda, koca koca kitapların arkasında bir ileri bir geri sallanarak medrese yıllarımı geçirdiğimi anlatmayı. Halbuki beni bir talebe olarak hikmet üzere yazılmış pek çok eseri okumak veya abdestsiz tek bir taşının bile konulmadığı külliyyede altı yıl geçirmek kadar bahtiyar kılan şey, elden ele yardımlaşma hikayeleridir. Gerek ağabeylerimden gerek kardeşlerimden işittiğim pek çok 'el uzatma' anısı vardır medrese revaklarının altında. Bu yüzden benim nazarımda bir ilim meclisini medrese yapan, harcının uhuvvetle karılmasıdır. Düşersiniz bir el uzanır, yorulursunuz bir el uzanır, anlamazsınız bir el uzanır. Düşünüyorum da ne

Medrese bizim için toplumu anlama, değişeni daha yakından görmek için uzaklaşma vasıtası haline dönüşüyor. Buna misal olarak şu verilebilir: Bir ok ne kadar geriye çekilirse o kadar ileri gider. Ancak önemli olan geride tutuklu kalmamak, geriden hız almak, güç almak, ahlak almak, ilim almaktır. İnsan geleneğini ne kadar iyi bilirse karşılaşacağı problemlerle o kadar iyi baş edebilir.

yardım ederlerdi hatta ne acayip yardım ederlerdi... Nebî Efendimiz: 'Kul kardeşine yardım ettiği sürece Allah da onun yardımcısıdır.' buyurdular. Bana göre bir talebe, bu yolculuğu boyunca *nasara*'yı kendi tecrübesi ile çekmedikçe yani el uzatmadıkça gerçek molla sayılmaz.

Kanaatimce ilim muttasıl aramak değil iz sürmektir. Bir büyüğümüz merhum Muhammed Emin Er hocamıza vefatına yakın bir vakitte şu soruyu sorar: 'Hocam bizlere nasihatınız nedir?' Bunun üzerine hastalığı da iyice artmış olan hocamız şunları söyler: 'Artık hastalığım oldukça şiddetlendi. Kendimde konuşacak pek güç de bulamıyorum. Lakin sana özün özünü (eskilerin tabiriyle *lubbü'l-lüb*) söyleyeyim. Sen de bu nasihatime kulak kesil: Akıllı olalım, Hz. Peygamber (s.a.v)'in izinden gidelim, sünnetini adım adım takip edip cenneti kazanalım. Akılsız olup nefsimize uymayalım ki cehennem kuyusuna düşmeyelim.' Çok sade ve kısa ifadelerle işte özün özü. İşte tüm sırların kendisinde saklandığı sır. O halde gaye, son halkadan başlayıp müsel sel uzanarak çağlara meydan okuyan bu sünnetin izini sürmektir. Bu sebeple bana göre medrese O'ndan gelip O'na giden bu zincirde kendine bir yer bulma çabasından ibarettir.

İnsan, yaşadığı toplumu, değişimlerini, alışkanlıklarını toplumdan kendini birazcık kenara çekince anlayabiliyor. Şüphesiz bu toplumdan kaçmak veya toplumun gerisinde kalmak anlamı taşımıyor. Bilakis onu daha iyi tanımak için yabancılaşmak, sahip olup yitirmeye başladığımız değerleri, ilmi ve irfanı daha iyi kavramak anlamına geliyor. Bu sebeple medrese bizim için toplumu anlama, değişeni daha yakından görmek için uzaklaşma vasıtası haline dönüşüyor. Buna misal olarak şu verilebilir: Bir ok ne kadar geriye çekilirse o kadar ileri gider. Ancak önemli olan geride tutuklu kalmamak, geriden hız almak, güç almak, ahlak almak, ilim almaktır. İnsan geleneğini ne kadar iyi bilirse karşılaşacağı problemlerle o kadar iyi baş edebilir.

Kendi medrese serüvenim ise *nasara*'dan başlayıp -yani molla başlayıp- ne kadar az şey bildiğime kadar geldi. Dolayısıyla neler öğrendim, ne kadar öğrendim bilemiyorum ancak neleri kaybetmeye başladığımızı, mâni olamazsak daha neler kaybedeceğimizi kestirebiliyorum. Bu minvalde kardeşlerime tek tavsiyem bitmek bilmeyen bir azimle çalışmalarını ve bu yükü omuzlarında hissetmeleridir. Bizler ufka devlerin omuzlarından bakmakla mükellef yolcularız. Ve unutmayın parolamız, *nasara*'dır.

Ali Osman Çakmak

İSM Müdürü | Medeniyet Üniversitesi Siyaset Bilimi Doktora Öğrencisi | 12.10.2017

Sebilürreşad ve Büyükdoğu Dergileri Üzerinden 1940-1950 Döneminde Türkiye’de İslamcılık

Değerlendirme: Yunus Öztürk

2017 İSM ihtisas seminerlerinin ilki 12 Ekim 2017 tarihinde İSM müdürü ve İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyaset Bilimi doktora öğrencisi Ali Osman Çakmak ile gerçekleştirildi. Ali Osman Çakmak, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı’nda 2016 yılında tamamlamış olduğu *Sebilürreşad ve Büyükdoğu Dergileri Üzerinden 1940-1950 Döneminde Türkiye’de İslamcılık* adlı tezini sundu. Çakmak, öncelikli olarak tezinin amacının Türkiye’de 1924 ve 1925 yıllarından itibaren görünürlüğünü kaybeden İslamcılık akımının, yeniden kıvrıdanmaya başladığı 1940-1950 arasındaki dönemde nasıl bir seyir takip ettiğini bir örneklem üzerinden ortaya koymak olduğunu ifade etti.

Sunumunda ilk olarak İslamcılığın mahiyeti üzerinde duran Çakmak’a göre İslamcılık Batı medeniyetinin çeşitli alanlardaki meydan okuması ve modernite karşısında Müslüman aydınların İslam’ı esas alarak geliştirdikleri bir cevap verme ve yeniden yorumlama biçimi olarak tanımlanabilir. 1920’li yıllardaki inkılaplarla kesintiye uğrayan, Ancak II. Dünya Savaşı sonrasındaki siyasi gelişmelerin etkisiyle tekrar canlanmaya başlayan Türkiye’deki İslamcılık düşüncesinin Cumhuriyet dönemindeki ilk nüvelerine 1943’te yayın hayatına başlayan Büyük Doğu Dergisi ve 1925’te kapatıldıktan sonra 1948’de kendi ismiyle yeniden yayın hayatına atılan Sebilürreşad Dergisi yayınlarında rastlamak mümkündür.

Çakmak’ın belirttiğine göre bu dönemdeki İslamcılık anlayışı Meşrutiyet döneminden birçok yerde farklılaşan yeni bir söylem geliştirmiştir. Bu söylemin takip edilmesi adına Çakmak’ın sunumunda öne çıkardığı bazı başlıklar şunlardır: Demokrasi, laiklik, din eğitimi, İslam ülkeleri ve İslam birliği, masonluk, tarih anlayışı, milli mücadeleye atıflar, dönemin siyasi partilerine bakış ve bir devlet projesi olarak Başyücelik Devleti. Bu ve benzeri konularda iki dergi arasında örtüşen yanlar bulunmakta birlikte ciddi farklılıklar da mevcuttur. Örneğin Sebilürreşad dergisinde demokrasi İslami ve ideal bir yönetim biçimi olarak görülürken, Büyük Doğu’da dolaylı eleştirilere tabi tutulmaktadır. Din eğitimi yasağı, hükümet tarafından yapılan kısmi iyileştirmeler ve laiklik konuları Sebilürreşad’ın gündem maddelerinin en üst sıralarında yer alırken Büyük Doğu’da haber değeri bile bulamamakta, İslam alemi, Pakistan’ın kuruluşu ve İslam birliği ideali başta olmak üzere çeşitli alanlarda yaptığı çalışmalar her sayıda Sebilürreşad’ın sayfalarına taşınırken Büyük Doğu dergisinde neredeyse söz konusu bile edilmemektedir. Bu tercihleri, dergilerin gerek Meşrutiyet dönemi İslamcılık düşüncesine mesafesi, gerekse Cumhuriyet döneminde inşa edilmekte olan yeni İslamcılık söyleminin kurucu unsurları hakkında önemli veriler sağlamaktadır.

Masonluk-siyonizm, komünizm ve dönemin siyasi partilerine bakış konularının her iki dergide de benzer bakış açıları ve gündem sıralamasıyla yer aldığı dikkati çeker. Masonluğun ülke siyaseti üzerin-

deki görünmez etkisi, dış bağlantısı, gizli idealleri, ülkedeki din karşıtı politikaların ardında onların olduğu gibi iddialar üzerinde çokça durulur.

Meşrutiyet döneminin Tanzimat Fermanı'nı birçok sorunun kaynağı olarak görme anlayışı her iki dergide de devam etmiştir. Büyük Doğu Dergisi, gerilemenin Kanuni devrinde başladığı, bunda devşirmelerin önemli bir etkisinin bulunduğu, II. Abdülhamit'in aslında mağdur edilmiş kahraman bir padişah olduğu iddialarıyla İslamcılık içinde yeni bir tarih anlayışı inşa ederken, Sebilürreşad'daki Abdülhamit imajının da olumluya döndüğü görülür. Büyük Doğu Dergisi, resmi tarih anlayışını sorgulamaya başlamış, hem Cumhuriyetin kuruluş süreci hem de tek parti dönemi ile ilgili karşı iddialarda bulunmaya girişmiş, Sebilürreşad ise benimsediği ihtiyatlı üslup gereği rejim açısından hassasiyet taşıyan konulara temas etmemeye özel bir itina göstermiştir. Sonuç olarak bu iki derginin halen önemli unsurlarıyla tedavülde olan Cumhuriyet dönemi İslamcı paradigmanın inşasında belirleyici rol aldıkları söylenebilir. Sebilürreşad, içerik ve üslubuyla Meşrutiyet İslamcılığının zayıf bir uzantısı konumundayken, Büyük Doğu Dergisi yeni bir söylem ve içerik geliştirmiş, Sebilürreşad rejim karşısındaki temkinli ve uzlaşmacı tavrıyla İslamcılığın uyum hattını, Büyük Doğu Dergisi ise çatışmacı ve sert yapısıyla muhalefet hattını temsile yakın durmuştur.

Güvenç Şensoy

İSM Yönetim Kurulu Üyesi | Marmara Üniversitesi Kelam Doktora Öğrencisi 19.10.2017

Abdülkadir el-Hamzâvî'nin er-Risâletü'l-Hamzâviyye fî Beyâni Hakikati'l-fark Beyne Kesbi'l-Eş'ariyye ve'l-Mâtürîdiyye Adlı Eserinin Tahkik, Tahlil ve Tercümesi

Değerlendirme: Emrullah Sarı

İSM ihtisas çalışmalarında gerçekleşen tez sunumlarında 19 Ekim 2017'de İSM araştırmacılarından Güvenç Şensoy'un Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kelam Ana Bilim Dalı'nda 2015 yılında Prof. Dr. İlyas Çelebi danışmanlığında bitirdiği "Abdülkadir el-Hamzâvî'nin er-Risâletü'l-Hamzâviyye fî beyâni hakikati'l-fark beyne kesbi'l-Eş'ariyye ve'l-Mâtürîdiyye Adlı Eserinin Tahkik, Tahlil ve Tercümesi" isimli yüksek lisans tezinin sunumu vardı.

Güvenç Şensoy, 19.yy Şam ulemâsından olan Abdülkâdir Hamzavî'nin bu risalede kader konusunda önemli bir yeri olan 'kesb' kavramını incelediğini ve 'kesb' konusunda Eş'arî mezhebi ile Maturidî mezhebinin görüşlerini mukayeseli olarak ele aldığını belirtti. Daha sonra Hamzavî'nin hayatına dair çok fazla malumat olmadığı, Şam dışında fazla şöhret bulmadığını söyleyerek ulaşılabilen kaynaklardan hareketle hayatı ve eserleri hakkında kısa bilgiler verdi.

Ardından tarihin ilk zamanlarından itibaren Allah-insan ilişkisi ve bunun sonucunda insanın Allah karşısında yerinin ne olduğunu anlama çabalarının sonucu olarak ortaya çıkan ve bizzat pratik hayatımızı ilgilendiren meselelerin ortaya çıktığına işaret etti. Zamanla teşekkül eden bu meselelerden birinin de kader olduğuna, yine bunun bir alt başlığı olarak 'kesb' meselesinin gündeme geldiğine değindi.

Şensoy'un belirttiğine göre müellif Maturidî ve Eş'arî mezheplerini ele almadan evvel Mu'tezile ve Cebriyye'nin konu hakkındaki görüşlerini vermiş ve bunlara tenkitler yöneltmiş, böylece bu iki mezheple Ehli Sünnet mezhepleri arasındaki ayrılış noktalarını göstermiştir. Buradan Maturidî ve Eş'ariliği fikri olarak aynı gördüğü anlamının çıkarılamayacağına değinen Şensoy, zaten müellifin eseri temelde bu iki Ehli Sünnet mezhebi arasındaki farkları izah için yazdığına dikkat çekti. Güvenç Şensoy'a göre Hamzavî bu iki mezhep arasındaki farkları ele alırken kendisi Maturidî mezhebinden olsa da eserde tarafsız olmayı başarabilmiş ve Eş'ariliğe karşı haksız yargılardan kaçınabilmiştir.

Şensoy, kader mevzularının genelde itikadi ve ahlâki boyutlarda incelendiğini, müellifin ise konuyu gelenekteki yaygın yaklaşımın aksine ahlâki boyutta ele almayı tercih ettiğini; meselâ kader, hüsn-kubuh gibi mevzuları ahlâki temelde ele aldığını belirtti.

Bekir Kuzudişli

Prof. Dr., İSM Yönetim Kurulu Üyesi | İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi | 26.10.2017

Şia ve Hadis

Değerlendirme: Furkan Yüksel

İSM ihtisas seminerlerinin üçüncü hafta konuğu İSM Yönetim Kurulu Üyesi Prof. Dr. Bekir Kuzudişli idi. Bekir Kuzudişli ile "Şia ve Hadis" başlıklı kitabı üzerine bir tartışma gerçekleştirildi.

Bekir Kuzudişli öncelikle Şia'da hadis rivayetinin tarihini Cafer es-Sadık öncesi ve sonrası olmak üzere iki döneme ayırmak gerektiğini belirtti. Zira Kuzudişli'ye göre Şia'da hadisler büyük oranda altıncı imam Cafer es-Sadık'a nispet edilmiş ve onunla Hz. Peygamber (s.a.v.) arasında isnad zikretme zorunluluğunun bulunmadığı kabul edilmiştir. Bu durum, imamın "masum ve en bilgili kişi olduğu" inancının tabii sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Şia'nın ortak kabulüne göre, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bütün mirası hem şifahi hem de yazılı olarak

Hz. Ali'ye intikal etmiş, bu mirası ondan diğer imamlar tevarüs etmiştir. Kuzudişli'ye göre bu durumda Cafer es-Sadık'ın sözleri geriye dönük olarak bir silsile halinde Hz. Peygamber'in sözleri olarak görülmüştür. Dolayısıyla Ehl-i sünnet rivayetleri için tartışmalı bir zaman dilimi olan hicri ilk bir buçuk asırda (miladi 7. Asır başlarından 8. Asır ortalarına kadar) isnad kullanımı ve hadislerin güvenilirliği meselesi Şia için herhangi bir sorun teşkil etmemiştir. Buna göre, söz gelimi Cafer es-Sadık bir hadisi Hz. Peygamber'e (s.a.v.) doğrudan nispet ettiği zaman, her ne kadar isnad şeklen mürsel görünse de Şii hadis anlayışı açısından bu durum bir kusur olarak görülmemiştir.

Yine Şii anlayışında Hz. Adem'den itibaren peygamber ve nebilerin ilminin Hz. Peygamber'de (s.a.v.), onun ilminin de Hz. Ali vasıtasıyla imamlarda toplanması, ayrıca "muhaddes" olmaları nedeniyle onla-

rın bilgilerinin sürekli artması, masumiyet ilkesiyle birlikte düşünüldüğünde imamları Allah Resulünün hadislerini en doğru şekilde aktaran ve hemen her şeyi bilen kişiler konumuna getirmiştir. Kuzudişli, Şia'da Hz. Peygamber'den (s.a.v.) Cafer es-Sadık'a ulaşan bilgi akışının sadece imamlar vasıtasıyla geldiği prensibinin çok yaygın olduğu hatta, beşinci imam Muhammed el-Bakır'ın bazı hadisleri mesela Cabir b. Abdullah gibi bir sahabe vasıtasıyla Hz. Peygamber'den (s.a.v.) nakletmeyi genel olarak takıyye ya da bir şekilde maslahat gerekçesiyle izah edildiğinin altını çizmektedir. Kuzudişli Şii'lerin hadis rivayetinde Sahabe ve Tabiin kanalıyla gelenleri bir yana bırakıp sadece imamlar vasıtasıyla gelen hadislerle güvenmesinin, hadis uydurma faaliyetinin oldukça erken dönemde başlayıp Muaviye b. Ebi Sufyan devrinde sistematikleştiği kanaatiyle ilişkili olduğunu ön görmektedir. Yani Allah Resulü (s.a.v.)'in müminleri Hz. Ali'ye ve ardından gelecek imamlara uymaya çağırdığını ve imamların ümmetin en alimleri olduğunun kabul eden Şii inanca göre, hadis uydurmanın erken dönemde yaygınlaşıp sistematikleşmesi de dikkate alındığında, insanların doğru bilgiye ulaşmadaki en güvenilir sığınağı imamlar olmaktadır.

Netice itibariyle Kuzudişli'ye göre Şii hadis rivayeti Cafer es-Sadık'tan sonra, onların sahih olmasını garanti eden imamların uhdesinden çıkıp normal/masum olmayan raviler tarafından devam ettirilmişdir. Yine onun belirttiğine göre Cafer es-Sadık sonrası dönemde Şia'nın en çok vurgu yaptığı ilk kaynaklar *Dört Yüz Asıl (Usûl'i Erbaumie)* diye adlandırılan eserler olmuştur. Şii kaynaklarda "asıl" diye nitelendirilen bu kitaplara yapılan güçlü vurguya rağmen onların sayısı, müellifleri vb. pek çok husus ise tartışmalıdır. Asılların yazılmasından bir sonraki aşamada, gerek onlardan gerekse diğer kaynaklardan elde edilen verilere dayanılarak belirli konular hakkında özel ya da *cami'* türü eserler kaleme alındığına dikkat çeken Kuzudişli, daha sonraki aşamada ise Şii alimlerin genel olarak sahih kabul ettikleri *Kütüb-i Erbaa'*nın telif edildiğine işaret etti.

Şaban Kütük

İSM Araştırmacısı | İstanbul Üniversitesi İslam Hukuku Doktora Öğrencisi 2.11.2017

Hayvanların Şoklama Yöntemi ile Kesimi ve Fıkhi Hükümleri

Değerlendirme: Abdurrahman Yıldırım

İSM mezunlarından ve İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi Şaban Kütük, yüksek lisans tezi olarak hazırlamış olduğu "Hayvanların Şoklama Yöntemi ile Kesimi ve Fıkhi Hükümleri" başlıklı sunumunu, ihtisas çalışmaları kapsamında da 2 Kasım 2017 Perşembe günü gerçekleştirdi.

Şaban Kütük'e göre bilgi teknolojilerindeki gelişmeler, artan iletişim imkânları, işletmeler arasında yaşanan ve her geçen gün şiddetini daha da artıran rekabet, tüketicilerin ekonomik olarak daha iyi duruma gelmeleri gibi nedenlerden dolayı günümüz üretici ve tüketicileri açısından gıda konusunda farklı hassasiyetler ortaya çıkmıştır. Özellikle İslam dini mensuplarının hem üretim hem de tüketim aşamasında helal olanı tercih etme çabaları ve gayretleri bu alanda çalışmaların başlamasına yol açmıştır. Helal gıda çalışmaları kapsamında sadece ortaya çıkan ürünün son hali değil, üretim esnasında geçirdiği aşamalar da incelenmekte, ürünün helallığının her açıdan tespitine çalışılmaktadır. Bu noktada insanların önemli bir ihtiyacı olan et ürünlerinin helal şekilde elde edilmesi

meselesi günümüzde çeşitli spekülâtif durumların da ortaya çıkmasıyla önemli hale gelmiş, hayvanların eziyet edilmeden ve helal olacak şekilde kesimiyle ilgili çalışmalar insan sağlığı ve hayvan refahı kapsamında araştırılmaya başlanmıştır.

Kütük, bu açıklamaları yaptıktan sonra konunun daha iyi anlaşılması amacıyla fıkhîteki hayvan kesimiyle alakalı meseleleri açıklayarak sunuma başladı. Hayvan kesimi için kullanılan zebh, tezkiye ve nahr gibi kavramları hakkında bir tasvir ortaya koyduktan sonra devamında kesim işlemini oluşturan unsurlara dair şartları günümüzde ortaya çıkan güncel durumları da dikkate alarak irdeledi. Kesim çeşitlerinin ihtiyari ve zorunlu kesim olmak üzere ikiye taksim edildiğini, kesilecek hayvanla ilgili şartlarda en temel olan hususun hayvanın kesim öncesi hayatta olması ve kesimin hayvanın boğazından yapılması, kesen kimseyle ilgili en önemli noktanın da kesenin Müslüman ya da ehl-i kitap olması gerektiğini vurgulayan Kütük, bu durumlarla alakalı bazı güncel meseleleri ve bunların ortaya çıkış süreçlerini de özet olarak aktardı.

Şaban Kütük, hayvanı kesim öncesinde öldürmeye yönelik yöntemlerin fıkhî açıdan caiz olmadığını açıkça belirttiikten sonra kesim yöntemleri üzerinde durdu. Elektriğe dayalı şoklama yöntemlerinde farklı ülke ve kuruluşlar tarafından belirlenen akım standartlarını karşılaştırmalı olarak aktardı. Kütük, bu noktada kesim yöntemlerini resimler ve tablolarla zenginleştirerek ve özellikle ilahiyat araştırmalarında çoğu zaman göz ardı edilen Batılı kaynaklardan itinayla yararlandığı araştırmasını somut bir şekilde ortaya koydu.

Şaban Kütük, son olarak şoklama yöntemlerini fıkhî kural ve kaidelere göre değerlendirmesini yaptı. Şoklamanın hayvanların et kalitesi üzerine etkisini ele alan Kütük'e göre yapılan araştırmalar, şoklama yönteminin hayvan etlerinde pH derecesini düşürücü bir etki yaptığını, bunun da et kalitesini olumsuz etkilediğini göstermiştir. Ayrıca şoklama etin gevrekliğine de negatif yansımaktadır. Kütük bu konuda ülkemizde yapılan çalışmalardan elde edilen verileri özet olarak aktardı. Daha sonra bu yöntemleri *meylet* ve *tam hayat-nakis hayat* kavramları üzerinden değerlendirip şer'î kesimle karşılaştırdı ve hayvan refahı açısından daha uygun olan yöntemleri sıralayarak sunumunu tamamladı.

Tahsin Görgün

Prof. Dr | 29 Mayıs Üniversitesi Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi | 9.11.2017

İlahi Sözün Gücü

Değerlendirme: Şanbaz Yıldırım

09.11.2017 Perşembe günü İSM ihtisas çalışmalarının beşincisi Tahsin Görgün ile *İlahi Sözün Gücü* başlıklı kitabı üzerine gerçekleştirildi. Seminerde Görgün'ün Kuran-ı Kerim ve dil ağırlıklı olmak üzere çeşitli konularda yazmış olduğu yazılarını hâvi ilgili kitabı uzun uzun tahlil edildi.

Görgün ilk olarak dil üzerinde durdu. Kur'an-ı Kerim Allah'ın kelamı olması hasebiyle kulun Kur'anla olan ilişkisi, iletişimi, etkileşimi yüzyıllar boyunca bir mesele olmuştur. Bu yalnızca İslam dünyasında değil bir tanrısı ve onun buyrukları olan bütün dinler için bir mesele olmuştur. Aşkın olan bir varlığın yaratılmış ve mahdud olan varlıkla yani insanla iletişiminin nasıl gerçekleşeceği meselesi uzun yıllar boyunca birçok düşünürü ve dilbilimcisini meşgul etmiştir. Bunun için de din dili araştırmalarına gidilmelidir.

Bu bağlamda Protestan dünyasında Tanrı ile diyalektik bir iletişimin kurulacağı anlayışı hâkim olmuştur. Hristiyan dünyasındaki bu anlayışın İslam kültürüyle ilişkilendirilmesi çok doğru değildir. Çünkü ikisi de birbirinden çok farklı anlayışlardır. Zira İslam anlayışında Tanrı ile insan arasında diyalektik bir ilişki kurulamaz. Bu meseleye bağlı olarak Kur'an'daki ifadelerin ihbari ve inşai diye ayrılrsa dahi, esas itibariyle inşai bir özellik taşıdığı öngörülmektedir. Buna bağlı olarak 20.yy'da ortaya çıkan dil teorilerinden biri de Söz Eylem Teorisi'dir (*speech acts*). Aslında bu teorinin muhatap aldığı karşı tez olarak çıktığı grup mantıkçı pozitivistlerdir. Onlara göre doğrulanabilen ifadeler anlamlı ve bilimsel oluyordu. Bu yüzden metafizik bağlamı anlamsızlaştırıyorlardı ki bu aslında Hristiyanlık açısından büyük problemdi. Bu teorinin içerisinde Wittgenstein dilin anlamlı olmasının doğrulanabilir olmasıyla alakalı olmadığını söylemiştir. Dilin, o dilin ortamı ve dil kuralları içinde bir anlamının olduğunu savunmuştur.

Tahsin Görgün'ün üzerinde durduğu bir diğer konu ise klasik anlama yöntemlerinin imkan ve sınırlarıdır. Görgün'e göre klasik anlama yöntemleri Müslümanların geliştirdiği en önemli ilimlerdenidir. Özellikle fıkıh usulünü İslam toplumunun varoluşunu sürdürmesini sağlayan yöntem olarak nitelemek mümkündür. Bu çerçevede Kur'an'ın anlaşılması ve yorumlanması söz konusu olduğunda fıkıh usulünden başka fıkıh usulü, tefsir usulünden başka tefsir usulü bulunmadığını belirten Görgün, bu hükmün ilgili klasik ilimlerin "aynen" muhafaza edilmesi anlamına gelmediğini, bilakis bugüne göre geliştirilmeleri gerektiğini ve hatta bunun bir zorunluluk olduğunu belirtti.

Eserindeki daha bir çok konu ile ilgili hayli verimli tahlillerle noktalanmış seminerin ardından Tahsin Görgün'e İSM adına hediye takdimi yapıldı.

Batuhan Akartepe

İSM Araştırmacısı | İstanbul Üniversitesi İslam İktisadı ve Finansı Doktora Öğrencisi |
16.11.2017

Alacak Satımı Uygulamaları ve Analizi: Varlık Yönetim Şirketi Örneği

Değerlendirme: Şaban Kütük

16.11.2017 tarihinde İSM İhtisas çalışmaları kapsamında İSM mezunlarından Batuhan Buğra Akartepe yüksek lisans tezini sundu. Alacak Satımı Uygulamaları ve Analizi: Varlık Yönetim Şirketi Örneği başlıklı tez, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam İktisadı ve Finansı Anabilim Dalı'nda 2017 yılında tamamlanmıştır. Akartepe öncelikle tezinin amacının bugün katılım bankaları tarafından da uygulanmakta olan sorunlu varlıkların, varlık yönetim şirketleri kanalıyla satılması işleminin fikhî açıdan analiz edilmesi olduğunu belirtti.

Akartepe, insanların ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda satın almak istedikleri ürünlerin fiyatında yaşanan artışların, malların her zaman peşin ödeme yöntemine başvurularak alınmasını mümkün kılmadığını belirterek böyle bir durumda insanların, ürünleri satın alabilecek tasarruf seviyesine ulaşmaya kadar ticari faaliyetlere girişmekten geri durmak yerine borçlanma yöntemine başvurduklarına değinmiştir. Akartepe, borçların vadesinde ödenmesinin herhangi bir olumsuzluğa yol açmadığını ancak çeşitli sebeplerle ödemelerde meydana gelen gecikmelerin ya da ödemenin tamamen imkânsız hale gelmesi durumunda alacaklı

konumundaki kişi veya kurumun tahsil edilemeyen bu alacakları bazen varlık yönetim şirketlerine satma yolunu tercih ettiğini ifade etmiştir.

Akartepe, alacağın zimmetler arası intikali fikhî açıdan analiz edildiğinde vasiyet, sulh, havale, ibra, kabza vekalet vererek hibe ve satış yönteminin kullanıldığını belirtmiştir. Alacağın satışının, hakkın da tek hükmün verildiği bir işlem olmadığını, aksine söz konusu işlemde müşterinin ve bedellerin niteliğinin verilecek hükmü etkilediğini ifade etmiştir. Akartepe alacak satışının, müşterinin niteliği açısından incelendiğinde işlem ile ilgili verilecek hükmü belirleyici nitelikte olan en önemli etkenin alacağın tesliminin imkânı olduğunu vurgulayarak alacağın müşteriye tesliminin mümkün olduğu durumlarda satış işleminin sahih, teslimin mümkün olmadığı durumlarda ise işlemin batıl hükmünü aldığı belirtilmiştir.

Akartepe varlık yönetim şirketlerinin yapmış olduğu faaliyetleri alacak satımı bağlamında tek tek incelendikten sonra bu faaliyetlerden bazılarının bünyesinde sahih olmayan unsurları barındırdığını bazılarının ise sahih olduğu sonucunun ortaya çıktığını ifade ederek bir bütün olarak ele alındığı zaman söz konusu işlemlerin sahih olmadığını belirtmiştir. Akartepe kendisini bu sonuca götüren gerekçeleri şu şekilde sıralamıştır: Alacakların satın alınması ve satılması sırasında başvuru ihale işleminin açık artırma ve kapalı teklif usulü gerçekleştirilen yöntemleri, aslı itibarıyla caiz olmasına rağmen bu işlemler sonucu satın alınan ya da satılan sorunlu alacaklar karşılığında yapılacak ödemenin fazlalık ve veresiye faizlerini içeriyor olması varlık yönetim şirketinin satın alma ve satma faaliyetinin sahih olmaması sonucunu doğurmaktadır. Aynı şekilde söz konusu satın alma ve satma işlemlerinde borçlunun rızasının alınmıyor olması fikhî açıdan caiz olmakla birlikte alacaklı kuruma verilen rehin ve ipoteklerin varlık yönetim şirketlerine intikali sırasında borçlunun rızasının alınmıyor oluşu işlemin sıhhatini olumsuz yönde etkilemektedir. Akartepe varlık yönetim şirketlerinin sorunlu alacakları satın alma ve satma işlemlerinin, bünyesinde barındırdığı sahih olmayan unsurlar sebebiyle alacağın üçüncü kişilere satılmasına cevaz veren mezheplere göre de caiz olmadığını vurgulamıştır.

Lütfi Sunar

Doç. Dr. | Medeniyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi | 24.11.2017

Marks ve Weber'de Doğu Toplumlari

Değerlendirme: Hamdi Çilingir

İSM İhtisas Seminerlerinin yedincisinde Medeniyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden Doç. Dr. Lütfi Sunar ağırlandı ve *Marx ve Weber'de Doğu Toplumlari* başlıklı eseri üzerine konuşuldu. 2010 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde doktora tezi olarak hazırlanan, 2012 yılında Ayrıntı Yayınlarından neşredilen ve 2014'te de çeşitli değişiklik ve ilavelerle İngilizce olarak basılan bu eser, sosyoloji geleneğinde yaygın bir kabul olan Marx-Weber karşıtlığını (veya kutupluluğunu) sorguluyor ve aslında doğu toplumlarına bakış gibi çok merkezi bir konuda bu karşıtlığın nasıl ortadan kalktığına dikkat çekiyor.

Sunar'a göre ana akım sosyoloji içerisinde Marx ile Weber birbirinin karşıtı ve zıt kutupların temsilcileri olarak görülmüş ve kabul edilmiştir. Weber'in Marx karşısında konumlandırılması ve bu çerçevede Marksizme bir cevap olarak takdim edilmesi sosyolojik teoriyi biçimlendirmiştir. Lütfi Sunar böyle bir bakış açısında kısmen haklılık payı olabileceğine dikkat çekiyor. Buna göre Weber'in

yaşarken bir anti-Marksist olması ve döneminin siyasal Marksizminden rahatsızlık duyması doğru olmakla birlikte bu bakış açısını merkeze almak, Weber'in siyasal görüşlerini ve biraz da gündelik siyasete dair düşüncelerini merkeze alan siyasal bir bakış açısını benimsemek anlamına gelir. Sunar'a göre buradan hareketle Marx ve Weber karşı kutuplarda konumlandırıldığında teorisyen Weber ve teorisyen Marx değerlendirilmiş olmamaktadır. Burada belki iki düşünür arasında ancak siyasal boyutlarıyla bir değerlendirme yapılmakta ve buna göre ikisi arasında bir karşıtlık kurulmaktadır. Aslında bu karşıtlığın kim tarafından niçin inşa edildiği bugün için açık bir biçimde bilinmemektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra soğuk savaş döneminde sosyalizm karşısında liberalizm, sosyalizmin düşünürü olarak Marx karşısında da liberal dünyanın düşünürü olarak Weber kutupluluğu inşa ediliyor. Bu Amerikan sosyolojisi içinde yapılıyor ve bunu yapan isim de Talcott Parsons'tır. Lütfi Sunar'a göre bu inşanın gayet ideolojik bir boyutu var ve bu ideolojik boyut zaten herkes tarafından bilinmektedir. Ona göre tam da bu sebeplerden dolayı bu yaygın tezin en azından sorgulanması gerekir ki kendisi de zaten eserinde bunu yapmaya çalışmaktadır. Lütfi Sunar'a göre Marx ve Weber karşılaştırılacaksa teorilerine ya da teorilerinin ana unsurlarına bakmak gerekir. Örneğin doğu toplumlarına bakış meselesi hem sosyoloji hem de sosyolojik düşüncenin iki önemli ismi olan Marx ve Weber için çok merkezi bir konumda yer alıyor. Sosyoloji modern toplumları açıklamak üzere ortaya çıkmışsa, modern toplumun açıklanmasında Batı toplumu kadar onun 'öteki'si olan doğu toplumları da önemli bir yer tutuyorsa, o halde Marx ve Weber'in doğu toplumları hakkındaki fikirlerine ve görüşlerine bakmak gerekir. İşte tam da buraya bakıldığında bir birinin karşıtı ve ayrı kutupların düşünürleri olarak gösterilen bu iki düşünür arasındaki çizgilerin, sınırların belirsizleştiği, birbirine yaklaştığı hatta bazı noktalarda aynileştiği görülecektir. Buradan yola çıkan Sunar, Marx ile Weber'in birbirinin karşıtı değil birbirinin tamamlayıcısı ve birbirinin bütünüleyicisi olarak görülebileceği, en azından belli konularda böyle görülmesi gerektiği sonucuna ulaşmaktadır.

Lütfi Sunar, eserinin ilk cümlesi ve son cümlesine atıf yaparak hakim tez ve bunun karşıtı olan kendi tezinin açık ve yalın bir şekilde görülebileceğini ifade etti. Eserin ilk ifadesi "sosyoloji tarihi Marx ile Weber arasında oluşturulan karşıtlık ekseninde inşa edilmiştir" şeklindeyken son cümlesi de "Marx ve Weber'in Doğu toplumlarına yaklaşımları benzer açıklama ve kavramlar çerçevesinde büyük oranda örtüşmekte hatta birbirini tamamlamaktadır" şeklindedir. Sonuçta bu eser, Marx ve Weber üzerinden ana akım sosyolojik düşünce içerisindeki temel bir teze karşı hayli ufuk açıcı ve tartışılmaya değer bir anti-tez ileri sürmekte ve alana önemli yeni bir bakış açısı kazandırmaktadır.

Hasan Basri Mert

İSM Araştırmacısı | Marmara Üniversitesi Arap Dili ve Belagati Doktora Öğrencisi | 30.11.2017

Basra ve Kufe Dil Ekollerinin Nahiv İhtilaflarında İletinin Rolü

Değerlendirme: İsrail Şen

Hasan Basri Mert, *Basra ve Kufe Dil Ekollerinin Nahiv İhtilaflarında İletinin Rolü* adlı yüksek lisans tezini İSM ihtisas çalışmaları çerçevesinde 30 Kasım 2017'de sunmuştur. Bu tezde Mert, genel olarak nahiv ilminden, tarihinden ve ekollerinden bahsettikten sonra sözü asıl mesele olan nahiv usulü ilmine getirmekte, nahiv usulü ilminin nahiv ilminden çok sonraları tesis edildiğini ve bu ilim üzerinde nahiv ilmi kadar çalışmanın mevcut olmadığını ifade etmektedir. Nahiv usulü ilmini "delil olma ve kendisiyle istidlâlde bulunulma keyfiyeti bakımından genel olarak nahiv

delillerinden bahseden ilim” şeklinde tanımladı. Ona göre nahiv ilminde kural tespit etme hususunda iki temel yöntem vardır: Fasih Araplardan *semâ* ve buna bina edilen *kıyas*. Kıyas nahiv ilminde çokça kullanılan bir yöntem olmuştur. Kıyas yapılması demek iki şey arasında bir *illet birlikteliğinin* olması demektir. Yani kıyasın temelini “*illet*” teşkil etmektedir. Hasan Basri Mert, birinci bölümün dördüncü ana başlığı altında illet hususuna değinerek illetin kavramsal çerçevesini çizmiş ve diğer disiplinlerdeki illetlerle mukayesesine temas etmiştir. Bundan sonra ise nahiv usulünde illet meselesine geçmiş ve illetin taksiminden ve -Suyûti’den de istifade ile- sık kullanılan yirmi altı illetten bahsetmiştir. Tezin ikinci bölümünde ise bu illetlerin Basra ve Kûfe ekolleri arasındaki ihtilaflarda ne denli etkili olduğunu ortaya koyarak pratik örnekler serdetmiştir. Mert, *ta’lil kurallarının* nahiv ilminden sonraları teşekkül eden nahiv usulü ilminde teferruatlı incelenmesini teslim ettikten sonra ilk dönemlerden itibaren nahiv âlimlerinin zihinlerinin kıyas yapma ve kural koyma hususunda berrak olduğu ve ta’lil kaidelerine riayet ettiklerini ortaya koymuştur. Kaideler için, arka planda yatan illetlerin tespiti –hatta kaide illetlerinin de illetlerinin tespiti- meselesi zaman zaman eleştirilere konu olsa da nahiv ilminin anlaşılması ve sağlam bir sistematığının ortaya çıkarılabilmesi için çok ehemmiyetli bir yeri hâizdir. Son olarak Hasan Basri Mert, bu alandaki çalışmaların yetersizliğine değinerek yeni çalışmaların ortaya koyulabilmesi için tavsiyelerde bulunmuştur.

Hasan Yenilmez

Marmara Üniversitesi | İslam Tarihi Doktora Öğrencisi | 7.12.2017

II. Meşrutiyet Dönemi Tarih Yazıcılığında Oryantalizm Etkisi: Dozy Reddiyeleri Örneği

Değerlendirme: Oğuzhan Kundak

İSM İhtisas Seminerlerinin dokuzuncusunda İSM Mezunlarından ve Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi doktora öğrencisi Hasan Yenilmez vardı. II. Meşrutiyet dönemi İslam Tarihi yazıcılığında oryantalizm etkisini Dozy reddiyeleri bağlamında ele alan yüksek lisans çalışmasını sundu. Yenilmez öncelikle oryantalizmin Osmanlı toplumunu siyasi, askeri ve sosyal olmak üzere her alanda etkisi altına almaya ve bir tahakküm kurmaya çalıştığına dikkat çekti. Bu tahakküm kurma çabası misyonerler ve oryantalistlerin gayretleri ile zihni olarak da gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Özellikle II. Meşrutiyet dönemi Osmanlı aydınlarının bir çoğu XIX. yüzyılda pozitivistizmin ortaya çıkardığı “Bilimsel

Tarih” anlayışına hayranlıkla bakmıştır. Nitekim bu dönemde Batı’da İslâm ve Müslümanlar hakkında oryantalistler tarafından kaleme alınan, pozitivistizm ve biyolojik materyalizm eksenli olan eserler Türkçe’ye tercüme edilmiştir. Bu eserlerin başında Abdullah Cevdet’in aydınlanma refleksiyle tercüme ettiği Dozy’nin *Târih-i İslâmiyyet* eseri yer almaktadır. Abdullah Cevdet’in “Bilimsel Tarih” yazımına örnek metin şeklinde takdim edip tercüme ettiği bu eserin yayımından sonra Osmanlı’da bir infial ortaya çıkmıştır. Hz. Peygamber’e *histeria* hastalığı, cinsellik düşkünlüğü vb. asılsız iddialar isnad eden bu eserin tercümesi doğal olarak büyük tepki toplamıştır. Gerek Osmanlı ilmiye sınıfında gerekse halk

içerisinde, müellife ve mütercimine lanetler yağdırılmıştır. Bir taraftan resmi makamlara eserin yasaklanmasına dair yazılar gönderilirken, bir taraftan da Sırât-ı Müstakim ve Beyânü'l-Hak gibi dönemin yayın organlarına esere karşı bir reddiye yazılması talepleri iletilmiştir.

Bu dönemde İslamcılık, Batıcılık, Milliyetçilik/Türkçülük gibi akımlara mensup olan, “hasta ve özürli İslâm dünyası” için kurtuluşu “terakkî etmiş Batı’da” aramaya çalışan ve birçok düşünce yapılarını İslâm coğrafyasına ithal eden Osmanlı aydınları, toplumun bu tepkisine sessiz kalmamış, reddiye maksatlı eserler kaleme almaya çalışmıştır. Manastırlı İsmail Hakkı’nın *Hak ve Hakikat* ve Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmi’nin *Târih-i İslâm* adlı müstakil eserleri başta olmak üzere bu dönemde yazılan konuyla ilgili muhtelif makaleler, bir reddiye amacıyla ortaya çıksa da birçoğunda, Osmanlı modernleşmesinde görülen oryantalist söylemlerin etkileri vardır. Özellikle Şehbenderzâde’nin eserinde “Bilimsel Târih” anlayışının ehemmiyeti belirtilmiş ve eserde açıkça eserin “ilmi taassub” üzere inşâ edileceği ifade edilmiştir. Oryantalistlerin İslâm’a yönelik sert söylemleri sıklıkla işlenmeye çalışılmış ve bu söylemler modern dönem eğitiminden geçen ve gittikçe idari mevkiilerde daha fazla yer bulan Müslüman kökenli gençler ve aydınlar tarafından da İslâm’ın mahiyeti, tarihi, bilim ve akıl ile ilişkileri konularında benimsenmiştir. Bu noktadan itibaren, bir savunma psikolojisi ile “düşmanın silahıyla silahlanma” anlayışı benimsenerek, ortaya konulan iddialar İslâm’dan soyutlanmış şekilde bizzat Müslümanlara yöneltilmiştir. İslâm’ın çöküş halinde bulunmasının sebebinin, Müslümanlara öğretilen yanlış din/İslam tarihinden kaynaklandığı dile getirilmiştir. Çünkü oryantalist söylemlerin temelinde “İslâm’ın akıl ve bilimle uyummadığı”, “İslam’ın mâni-i terakkî olduğu” şeklinde ortaya konulan fikirler yer almaktadır. Onlara göre, Müslümanların buldukları durumdan kurtuluşu, “mâni-i terakkî olan” İslam dininden çıkmaları ile olacaktır.

Osmanlı aydınları, oryantalistler tarafından işlenmeye başlayan iddiaları cevaplamak üzere yeni bir din/İslam tarihi anlayışı geliştirmiştir. Yeni tarih telakkisinde, dönemin revaçta olan “Bilimsel Tarihçilik”, “Tenkidi ve Tahlîli Tarihçilik” metotları ağırlık kazanmıştır. “İslâm’ın mâni-i terakkî olduğu” “Bilim ve akıl ile uyummadığı” gibi iddiaların çürütülebilmesi için akıl ve bilim, rivayetlerin değerlendirilmesinde en önemli kriter haline getirilmiştir. İslam tarihi eserleri bu çerçevede akla-bilime uygun olarak kaleme alınmaya çalışılmış, akıl ve bilime uygun görülmeyen -daha açık bir ifadeyle akıl ve bilimle açıklanamayan- mucize, miraç ve fil vakası gibi rivayetlere hurafe, israilliyat şeklinde bakılmaya başlanmıştır. Her ne kadar bu hâdiselerin gerçekliği tamamen inkar edilmese de aklın ve bilimin kabul edeceği şekilde tevil edilmeye çalışılmıştır. Hz. Peygamber’in mucizevî hayatı ya da savaşları değil; mucizeden arındırılmış beşerî, ahlâkî yönü, eşitlik ve hürriyet severliği, meşrutî sisteme ne derece bağlı olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Bunun için de Hz. Peygamber’in hayatındaki bazı meseleler zorlama yorumlarla ele alınmıştır.

Sonuç olarak, İslam dünyasının son üç asırda almış olduğu askerî ve siyasî mağlubiyetler, bir zihniyet ve kimlik buhranını da beraberinde getirmiştir. Bu sorunların ortaya çıkmasında her ne kadar toplumun iç dinamikleri ve coğrafyanın kendi bünyesi etkili olsa da meseleleri derinleştiren ve büyük problemlere dönüştüren asıl etken, Batı’nın oryantalistler aracılığıyla yapmış olduğu müdahalelerdir. Batı’nın İslâm’a yönelik bu müdahaleleri, Müslümanların, sorunları kavramalarını engellediği gibi, ortaya koydukları çözüm yollarını da büyük bir tesir altında bırakmıştır.

II. Meşrutiyet dönemindeki oluşan yeni tarih telakkisi sadece o dönemle sınırlı kalmamış, devamında gelen Cumhuriyet döneminde de etkisini sürdürmüştür. Özellikle günümüzde İslam tarihi alanında yapılan metot tartışmalarını daha iyi anlamak için II. Meşrutiyet dönemi İslâm tarihi yazıcılığı çok büyük önem arz etmektedir.

Kenan Tekin

Yrd. Doç. Dr. | Yalova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi | 21.12.2017

Reforming Categories of Science and Religion in the Late Ottoman Empire

Değerlendirme: Hasan Yenilmez

Modern dönemde Avrupa üzerinde tartışılan konuların başında gelen din-bilim ilişkisi, Osmanlı'da da en canlı tartışma alanlarından biri olmuştur. Özellikle Avrupa'dan yapılan tercüme faaliyetleriyle birlikte Din ve Bilim kavramlarına dair yeni tartışmalar ve anlayışlar ortaya çıkmıştır. Kenan Tekin'in "Reforming Categories of Science and Religion in the Late Ottoman Empire" başlıklı çalışmasında bu konu, modernite öncesi dönemden başlanarak 19. yüzyıla kadarki bilim kavramı üzerinden araştırılmıştır.

Tezinin iki kısımdan oluştuğunu söyleyen Tekin, ilk kısmın 1600-1800 arasında; ikinci kısmın ise 1900'lü yıllara kadar olan zamanı kapsadığını ifade ediyor. Her ne kadar tez başlığı bilim ve dinin yeniden oluşturul-

ması ifadesini içerse de çalışmanın ağırlıklı olarak bilim/ilim kavramı üzerine yoğunlaştığını belirtiyor. Sunumunda ilk olarak modern dönemde var olan belirli modellemelerden bahsediyor. Pozitif, negatif ve nötr olarak vasıflandırabileceğimiz bu modellemelerde; din-bilim uzlaşır, din-bilim çatışır ve bu iki kavramın farklı evre(n)lerde olduğu için çatışma ve uzlaşmanın söz konusu olamayacağı vurguları yapılmaktadır.

Çalışmasının ilk kısmında 1600-1800 arasında ilmin nasıl anlaşıldığı ve bir çatışma veya kaynaşmanın söz konusu olup olmadığını ele aldığını ifade eden Tekin, bu bölümde tasnifü'l-ülüm ve cihet-i vahde meselelerine baktığını zikrediyor. Erken dönemde ilim kavramının üst başlık olduğu bir alt kategoride ise şer'i ve şer'i olmayan ilimler şeklinde bir tasnif yapıldığını anlatıyor. Bu durumun da modern dönem tarih yazımında oryantalistler tarafından, İslam dünyasındaki bu taksimin şer'i olmayan ilimlere karşı bir mesafe konulduğu şeklinde kullanıldığını söylüyor. Öte yandan Taşköprüzade'nin yapmış olduğu bilim tasnifinin daha ontolojik, varlık mertebeleri esas alınarak yapılmasına rağmen bu ilim tasnifinin vurgulanmadığını ekliyor.

Tekin, Yahya Nev'i'nin *Netâyicü'l-Fünûn* ve Saçaklızade Maraşî'nin *Tertibu'l-ülüm* eserlerini kıyaslama yaparak ilimler tasnifi hakkında bilgi verirken, bu iki alimin yapmış oldukları tasniflerin konjonktüre göre farklılık arz ettiğini ifade ediyor. Yahya Nev'i'nin eserinde ilimleri 12'ye ayırarak (tarih, hikmet, hey'et, kelâm ve usûl-i fıkâh, hilâf, tefsir, tasavvuf, rüya, remil, efsun ve tıp, felâhat ve nücûm, fal ve zîc) en başında da tarih ilmini zikretmesinde, saray çevresinde yetişmesinin ve padişaha yakın olmasının etkili olduğu şeklinde yorumluyor. Saçaklızade'nin ise iki türlü tasnifinin olduğu, ilkinin şer'i ve şer'i olmayan ilimler (şer'i olmayan ilimler de; övülen, yerilen ve nötr ilimler) ikinci tasnifin de eğitim merkezli bir ilim tertibi söz konusu olduğunu anlatıyor. Medrese eğitim silsilesinin dikkate alındığı bu ikinci tasnif sarf-nahiv şeklinde devam eden bir tasnif. Tekin'e göre, Saçaklızade'nin bu tasnifinde de taşrada yaşayan, saraya ve bürokrasiye değil daha çok halka hitap eden bir âlimin çabası görülüyor. Taşrada olan ulemanın ilimleri şer'i ve şer'i olmayan şeklinde tasnifinin daha yaygın olarak kullandığı vurgusunu yapıyor.

Bilimler tasnifini anlamlı kılan, cihet-i vahde meselesini de bu kısımda ele alan Tekin, bilim felsefesi açısından cihet-i vahde risalelerinin son derece kıymet arz ettiğini söylüyor. Fenari'nin, "her ilim bir

kesretten oluşur, bir ilme talip olan kişi o ilmin cihet-i vahdesini bilmelidir” ifadeleri üzerine yoğunlaşan risalelerde, bilimlerin varlığı esas alınarak tartışılan bir ilim teorisine de dikkat çekiyor. Fenari'nin metninde cihet-i vahdenin iki kısıma ayrıldığını söyleyen Tekin, cihet-i vahde-i zatiye (mevzu) ve cihet-i vahde-i araziye (gaye) şeklindeki bu ayırımı mevzu ve gayenin ön planda tutulduğunu aktarıyor. Burhan teorisi ön planda tutulsaydı modern dönemdekine benzer bir şekilde bazı bilimlerin daha bilimsel olarak görüleceği ve dini bilimlerin epistemik değeri sorgulanarak ayırıştırılmaya varılabileceğini ekleyen Tekin, söz konusu teorinin klasik-sonrası dönemde göz ardı edilmesinin çatışma fikrini engellemeye matuf olabileceğine işaret ediyor.

19. yüzyıla gelindiği vakit ana materyal olarak Ahmet Cevdet Paşa'nın *Mukaddime* çevirisi, Ali Suavi'nin *Ulum Gazetesi*, ve Ahmed Midhat ile Fatma Aliye'nin mektupları kullanılmış. *Mukaddime*'nin ilimlerle ilgili altıncı faslının çevirisi üzerinde duran Tekin, literal bir tercümeden ziyade şerh ve haşiye tarzında yapılan bu tercümede ilimlerin tarihinde neye dikkat çekildiğine işaret ediyor. Tekin, Renan'ın *İslam ve Bilim* adlı konferansında yarattığı etkinin İslamcılar üzerinde de görüldüğünü din ve bilimin farklı olduğu vurgularının yapıldığını savunuyor. Bu kabulün başlı başına bir problem yarattığını söylerken, ayırımın 19. yüzyılda net bir şekilde ortaya çıkmasını bazı temellere dayandırıyor. İlk olarak devletin, politik ve toplumsal sorunları etken unsur. Ayrıca çatışmanın ortaya çıkmasındaki saiklerden biri olarak da el yazması kültürden matbaa kültürüne geçişi gösteriyor. Devletin bu noktada basın-yayımda dinle ilgili, herkesin her şeyi yazmasını istemediğini, bunun da ülkede Katolik – Protestan mezhep çatışması ve Müslüman – Hıristiyan çatışmaları gibi sebeplerden kaynaklandığını zikrediyor. 19. yüzyılda en rahat bastırılan dergilerin edebiyat ve bilimle ilgili dergiler olduğunu ekleyen Tekin, söylemde de olsa dergilerdeki bu ayrışmanın, okullarda da pozitif bilimlerin ağırlık kazanması ile derinleştiğini aktarıyor. Ulûm-i müdevvene kavramından ulûm-i sahiha kavramına geçişin de bunu yansıttığı üzerinde duruyor.

Sonuç olarak, tezinde ana problem olarak din-bilim ilişkisinin Osmanlı bilim anlayışı üzerinden dönüşümü üzerinde yoğunlaşan Tekin, modern dönemdeki modellemelerin (çatışma, kaynaşma, ayrışma modelleri) modern dönemdeki bilim anlayışının tezahürü olduğunu, modern öncesinde ilim tasniflerinin farklılık arz etse de bu tarz bir vurgunun söz konusu olmadığını savunmaktadır.

İsmail Kara

Prof. Dr. | Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
Öğretim Üyesi | 28.12.2017

Müslüman Kalarak Avrupalı Olmak

Değerlendirme: Ali Osman Çakmak

Güz dönemi ihtisas seminerlerinin sonuncusunda Prof. Dr. İsmail Kara ile *Müslüman Kalarak Avrupalı Olmak-Çağdaş Türk Düşüncesinde Din, Siyaset, Tarih, Medeniyet* isimli son kitabı üzerine konuşuldu. Daha öncesinde katılımcılar tarafından okunan kitapla ilgili zihinlerde oluşan soruları bizzat İsmail Kara hocaya yöneltme imkanı bulduğumuz seminer, saatlerin farkında olmadan akıp gittiği sıcak bir sohbet ve keyifli bir hasbihal havasında geçti. Katılımcıların soruları üzerinden yürüten sohbet boyunca İsmail Kara, kitabın dahilinde olan veya olmayan pek çok önemli konuya temas etti. Kara'nın kitap ve

konuşmalarını takip edenler nezdinde bunların nispeten daha az zikredilen veya çarpıcı olanlarını, kısa pasajlar halinde paylaşmak faydalı olacaktır.

Prof. Dr. İsmail Kara, akademik çalışma yapılırken Türkiye'deki mevcut olumsuz ortalamanın ölçü alınmaması tavsiyesiyle sohbetine başladı. Hocamıza göre böyle bir tavır ticaret hayatında meşru ise de, ilim sahasında gayri ahlaki bir tavidir.

Düşünce tarihi araştırmalarının en hayati prensiplerinden birini fikri takip meselesi oluşturmaktadır. Bu zaviyeden bakıldığında, Türkiye'deki İslamcılık düşüncesinin vazettiği ana hükümlerin arasında ilk defa oryantalistlerin kurduğu pek çok cümlenin yer aldığı görülür. Bu hükümler, dışarıdan gelen bir cümlenin İslami bir dille kurulması zaruretinin de etkisiyle, hem şekil hem muhteva olarak kısmi değişikliklere uğramıştır. Mesela Kasım Emin'in *Tahriru'l-mer'e* isimli kitabı, oryantalist fikirlere rahatlıkla dayandırılabilir eserler arasındadır. Bu kitaba reddiye şeklinde yazılan Ferit Vecdi'nin *el-Mer'etü'l-Müslime* adlı eserinin ise enteresan bir şekilde Kasım Emin'in iddialarının yüzde seksenini tasdik eder nitelikte olması, İslamcılık düşüncesinin gözardı edilen karakteristik özelliklerinden birine işaret etmektedir. Bu cümleden olarak, İslamcılığın batıcılık karşısında gösterdiğinden daha fazla geleneksel İslam anlayışına muhalefet etmiş olması yaygınlıkla gözden kaçan hususlardan biridir. Yeni bir İslam yorumu olarak değerlendirilmesi icab eden İslamcılığın söz konusu muhalefetinin halen sürdüğü açıktır. İslamcılık, geleneksel anlayışlara muhalefetini bu kadar canlı bir biçimde sürdürmekteyken İslamcılığın öldüğünü iddia etmek, İslamcılığı sadece siyasete indirgemek anlamına gelir. Nitekim iktidarda olan bir fikri hareketin siyaset alanındaki muhalefetinin zayıflayıp uyum hattının kuvvetlenmesi kendisinden beklenir bir durumdur.

1980 döneminde Pakistan, İran ve Türkiye gibi İslam ülkelerine birbirine çok yakın zamanlarda yapılan müdahalelerin, İslamcılar soğuk savaş sonrası döneme hazırlamak gibi bir gayesi vardır. Bu müdahalelerin hemen peşinden devreye sokulan demokrasi ve insan hakları söylemlerinin zamanlaması calibi dikkattir. Ayrıca meseleye yakından bakıldığında, Türkiye'de askeri müdahalelerle İslamcılığın yükselmesi arasında doğru bir orantı göze çarpar. İslamcıların aslında seksen müdahalesinin bir ürünü olan Turgut Özal'a karşı halen devam eden hayranlığının asli sebebi ise, onları entegrasyon sürecine sokarak geçmiş yüklerinden kurtarmasıdır. Mesela bu dönemde gündeme gelen İslam ekonomisi kavramını İslam kapitalizminden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Entegrasyon sürecinin bir başka yansıması, Refah Partisi'nin MSP'den çok daha başkalaşmış bir şekilde kurulması, milli görüş söyleminin yerine daha zayıf bir söylem olan adil düzen sloganını ikame etmiş olmasıdır.

Dünya üzerinde Amerikan milliyetçiliğinin ana kavramı coğrafya/vatan kavramı iken, bunun İsrail milliyetçiliğinde din ve ırk, Alman milliyetçiliğinde ise tartışmasız bir biçimde ırk olduğu görülür. Türkiye'ye intikal ettiğimizde ise ana kavram mecburen İslam olacaktır. Bütün dünyada milliyetçilik akımının yükseldiği bir zamanda Türkiye'de milliyetçiliğin ayaklar altında olduğu söylemine geçilmesi, İsmet Özel'in ise tam da böyle bir dönemde milliyetçilik istikametinde bir tavır alması, üzerinde müstakil olarak düşünülme hak eden hususlardandır.

Sohbetin sonunda gelen sorular üzerine kendi hikayesinden bahseden İsmail Kara, ilahiyat fakültesi dışında İstanbul Üniversitesinde tarih bölümünü okumuş olmasının, bu fakülte'deki son büyük hocalara yetişebilmesinin, uzun yıllar sürdürdüğü yayıncılığın ve belki de en önemlisi Nurettin Topçu ile karşılaşmasının kendisi üzerinde oluşturduğu tesirin altını çizdi.

Nedir Konferansları

1) İlim Nedir?

20.09.2017

Recep Şentürk

Prof. Dr., İSM Yönetim Kurulu Başkanı, İbn Haldun Üniversitesi Rektörü

İSM 2017-2018 dönemi açılış dersi Prof. Dr. Recep Şentürk tarafından “İlim nedir?” başlığıyla gerçekleştirildi. “Nedir Konferansları”nın da ilki olan konferansta Şentürk, geçmişte Moğol istilası ve Kudüs’ün haçlılar tarafından işgali gibi krizler yaşayan İslam medeniyetinin son yüz elli yıldır yaşadığı krizin de aşılabacağı beklentisini ifade etti. Krizin aşılmasının sahip olduğumuz ilim anlayışının tashih ve tasrih edilmesinden geçtiğini söyleyen Şentürk, ilim nedir sorusunun her medeniyet, felsefi akım ve ideoloji tarafından farklı şekilde cevaplandırıldığını kaydetti. Türkiye’de İslam medeniyetinin yok edilmesi için seçilen yöntemin, İslam ilim anlayışının yerine batı medeniyeti bilim anlayışının pozitivist yorumlarıyla beraber ikame edilmesi şeklinde icra edildiğine vurgu yapan Recep Şentürk, indirgemeci bilim anlayışı yerine İslam’ın çok katmanlı ilim anlayışını esas kabul etmemiz gerektiğinin altını çizdi. İslam’da ilmin kaynağının vahiy, akıl ve duyulardan oluştuğunu, batılı düşünürlerin ise bunlardan mutlaka sadece birini öne çıkardığını anlatan Şentürk, mevcut ilim anlayışıyla kendine ait bir düşünce üretmenin mümkün olmadığını, bu durumun aynen teknolojik bağımlılığa benzer bir fikri/entellektüel bağımlılıkla sonuçlandığını ifade etti.

Nedir Konferansları

2) Sosyal Bilim Nedir?

04.10.2017

“Nedir Konferansları”nın ikincisinde öğrencilerimizle bir araya gelen Recep Şentürk, sosyal bilimlerin araştırma alanlarından en önemlilerinden birinin insanların neyi niçin yaptığını anlamak olduğunu söyledi. Ekollerin bu soruya farklı cevaplar verdiğini belirten Şentürk, toplumların ve devletlerin kabul ettiği sosyal bilim anlayışlarının pratik sonuçları olduğunu; buna göre Sovyetler Birliğine Marksist sosyal bilimler anlayışının şekil vermesi gibi Türkiye’nin sosyal, kültürel ve eğitimle ilgili politikalarına da pozitivist sosyal bilimler anlayışının şekil verdiğini kaydetti. Recep Şentürk’e göre Türkiye’nin batılı sosyal bilimler anlayışı tercihinin ötesinde, mesela idealizm gibi bir akım yerine pozitivist seçmesi çok daha zararına olmuştur. Ayrıca pozitivist anlayışın sosyal bilimlerin objektif olduğu ve normatif olmadığı iddiası da Türkiye örneğinde görüldüğü gibi boşa çıkmıştır. Bu görüşün gerek Avrupa’da, gerekse Türkiye’deki Ziya Gökalp gibi taraftarları, nedir sorusundan daha fazla ne olmalıdır sorusuyla uğraşmıştır. Psikologların, objektif bir bilim olduğunu iddia eden psikolojiden hareketle, insanların en mahrem davranışlarını dahi, evrensel kabul ettikleri pozitivist kabuller doğrultusunda yönlendirme çabasına girmeleri bu çelişkinin sadece bir örneğidir. Bütün bu durum karşısında İbn Haldun ve Gazzâlî gibi alimlerin temsil ettiği sosyal bilimler anlayışı İslam toplumları için önemli bir imkan mesabesinde. Bu imkandan yola çıktığımızda, sosyal bilimlere empirik olarak ispatlananlar ve bunların yorumları şeklinde ikiye ayırmak ve batı sosyal bilimleriyle ilişkimizi bu kriter doğrultusunda kurgulamak, mesele hakkında doğru bir yaklaşım geliştirmemize yardımcı olacaktır.

Nedir Konferansları

3) İnsan Hakları Nedir?

18.10.2017

Nedir buluşmalarının üçüncüsünde Recep Şentürk hocamız, insan haklarının mahiyeti nedir, İslam'da insan hakları kavramına yer var mıdır, günümüzde İslam dünyasındaki insan hakları algısı nasıldır? gibi tartışmalar hakkındaki görüşlerini serdetti. Şentürk, İslam'da insan haklarına yer olmadığını düşünen iki gruptan birincisinin batıdaki İslam karşıtları, ikincisinin ise Müslümanlardan bir grup olduğunu belirtti. Hocamıza göre oryantalizm ve İslam karşıtları, 1980 sonrasında İslam'ın müsellem konularına hücum etmek yerine, İslam'ın insan hakları ve kadın hakları gibi sosyal meselelere olumsuz yaklaştığı iddiasına sarılarak Müslümanlar da dahil olmak üzere tüm insanları İslam dininden soğutmaya çalışmışlardır. İnsan hakları, hukuki/ahlaki, vatandaşlıktan veya insan olmaktan kaynaklanan haklar şeklinde bölümlere ayrılır. İnsan olmaktan kaynaklanan haklar devlet tarafından kaldırılmayacağı gibi, bizatihi devlet tarafından müeyyide ile uygulanırken, eş zamanlı olarak devleti sınırlandırır. Zaten bu kavram esas itibariyle 2. Dünya Savaşı sonrasında, vatandaşı devletten korumak amacıyla uluslararası tedavüle girmiş ve yaygınlaşmıştır. Recep Şentürk'e göre bu özellikleri taşıyan bir insan hakları anlayışının İslam'da bulunup bulunmadığı konusu mezheplere göre değişiklik arz etmektedir. Dokunulmazlık anlamındaki ismet kavramı, Şafiilere göre olmasa dahi, Hanefilere göre sadece Müslümanlar için değil bütün insanlar için geçerlidir. Bu kavram kapsamındaki nefis, din, akıl, mal, ırz ve nesil dokunulmazlığı ise şeriatın değişmeyen kısmındandır. İslamdaki iki büyük ekolden birinde ismetin ademiyet esaslı olarak vazedilmesi, Müslümanların insan haklarını evrensel manada anladığına işaret etmektedir. İslam tarihindeki pratik uygulama da, ağırlıklı olarak bu yönde seyretilmiş, Müslümanlar Hz. Peygamber döneminden Osmanlılara kadar her devirde, bütün dünyaya insan haklarının evrensel olarak tatbik edilebileceğini ispat etmiştir. 1847'de köleliğin ilga edilmesi, ayrıca 1856'dan itibaren şer'i fetva ile zimmiliğin de ilga edilerek yukarıda sayılan zaruriyyât-ı şeri'yye dışındaki bütün alanlarda tüm Osmanlı vatandaşlarının eşit kılınması gibi örnekler, halihazırda söyleminin tekelinde olan evrensel anlayışın tarihimizde uygulama imkanı bulunduğunu ortaya koymaktadır. Osmanlı sonrasında ise ademiyet temelli ismet anlayışı maalesef unutulmuş ve Şafii ekolünün ismet anlayışı, tarihsel uygulamaya muhalif bir biçimde Müslüman zihinlerde hakim görüş haline gelmiştir. İnsan hakları kavramını unutan Müslüman dünyada, burada oluşan boşluk geleğimize bakarak değil de insan hakları hukukunun batılı versiyonu ithal edilerek doldurulmaya çalışılmış, netice itibarıyla günümüzdeki cinsiyetçi akımlar gibi insan hakları kavramını tahrif eden marjinal grupların oluşturduğu sorunlu içerikler, kavramın ayrılmaz birer parçasıymışçasına gündemimize taşımıştır.

Osmanlı'da Misyonerlik Faaliyetleri

15.11.2017

M. Ali Doğan

Yrd. Doç. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi

Dönemin son konferansında İstanbul Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi Mehmet Ali Doğan, Osmanlı Devleti'nde gerçekleştirilen misyonerlik faaliyetlerini konu aldı. Misyonerliğin temelini oluşturan kurumlardan Fide teşkilatının 1622 senesinde papalık tarafından kurulduğunu belirten Doğan, Osmanlı coğrafyasının 1820 yılından itibaren misyonerler için çok önemli bir faaliyet alanı haline geldiğinden bahsetti. Misyonerlik faaliyetlerinin Osmanlı coğrafyasında bu kadar büyük çapta yapılmasının temel sâikinin Hristiyanların da kutsal kabul ettiği Kudüs şehri olduğunu söyleyen Doğan'a göre, misyonerler Kudüs'te daimi ikamet edemedikleri için farklı Osmanlı şehirlerinde açtıkları hastaneler, okullar ve yetimhaneler üzerinden faaliyetlerini yürütmüşlerdir. Faaliyetlerin artmasında, zamanla Hristiyan yapılan yerlerin daha kolay sömürüldüğü düşüncesine varılması da etkili olmuştur. 1808'de Amerika'da açılan ve ülkenin en iyi okulu kabul edilen Endover Okulu mezunları misyoner olarak yetiştirilmiş, 1810'da yine Amerika'da kurulan American Board ise dünyanın en büyük misyonerlik teşkilatı niteliğini kazanmıştır. Türkiye'ye gelen misyonerler büyük oranda bu teşkilattandır. 1820'de 5 kişiyle faaliyete başlayan teşkilatın 1914 senesindeki raporuna göre, Osmanlı coğrafyasında 473 ilkokul, 54 ortaokul, 4 teoloji okulu ve 11 kolej bulunmakta olup toplam öğrenci sayısı 32,352 gibi bir rakama ulaşmıştır. Yine Türkiye'deki misyonerlerin en önde gelen ismi olan Ellias Riggs'in 22 yaşında geldiği ülkede 69 sene kaldığı ve bu sürede 20 ayrı dili kullandığı, Türkiye'deki faaliyetin çapı ve niteliği hakkında verilecek en çarpıcı bilgiler arasındadır.

Evlad-ı Fatihan Eğitim Akademisi 2017 Yaz ve Güz Döneminde Balkanlı Öğrencileri Ağırlamaya Devam Etti

Evlad-ı Fatihan Eğitim Akademisi (EVFA) 2015'te kuruluşundan itibaren senede üç dönemlik (Güz-Bahar-Yaz) programlarına kesintisiz olarak devam etmiş ve bu dönem itibarıyla 3. yılına girmiş bulunmaktadır. EVFA Güz ve Bahar dönemlerinde İstanbul'daki Balkanlı erkek öğrencilerine, yaz döneminde ise Anadolu'da farklı ilahiyat fakültelerinde eğitim gören öğrencilere kapılarını açmaktadır.

2017 yaz programımıza Arnavutluk, Kosova, Makedonya, Bosna Hersek ve Sancak'la, Bursa Uludağ, Konya Necmettin Erbakan İlahiyat Fakültelerinden öğrenciler katıldı. 3 Temmuz'da yoğunlaştırılmış yaz programına başlayan öğrenciler her gün üçer blok ders görerek 5 Ağustos'ta başarılı bir şekilde eğitimini tamamladı. Öğrenciler, seminer-

ler dışında hafta sonlarında İstanbul'un farklı tarihi mekân ve eserlerini ziyaret etti. Boğaz Turu yapıldı. Üsküdar'daki cami ve vakıf eserleri, Süleymaniye Külliyesi, Fatih Camii, İbn Haldun Üniversitesi, Büyük Ada bu geziler kapsamında ziyaret edilen yerlerdendi. Yine bu çerçevede İslam Medeniyeti ve Osmanlı Tarihi dersi İstanbul'un farklı tarihi mekânlarında işlenerek öğrencilere tarih bilinci aşılanmaya çalışıldı. Yaz kapanış programı Hacı Beşir Ağa Medresesinde gerçekleştirildi. Mehmet Sönmez'in konuşmacı olarak katıldığı program sonunda öğrencilere katılım sertifikaları takdim edildi.

Yaz programından sonra EVFA, 2017-2018 akademik yılı için yeni öğrenci alımlarını gerçekleştirdi. Başvuran 50 kişiden 25 öğrenci seçildi ve mülakata çağrıldı. Bunlar arasından 20 kişi EVFA'da eğitim görme hakkı kazandı.

EVFA Eğitim Akademisi 2017-2018 akademik eğitim yılının güz dönemine 6 Ekim'de açılış programıyla başladı. Açılış programına yazar ve TV programcısı Erhan Erken, Mehmet Sönmez, Ali Erken, Ferit Piku ve diğer katılımcılar iştirak etti. Erhan Erken açılış konuşmasında insanları şahsiyetli kılan özellikler üzerinde durdu.

Bu dönem itibarıyla EVFA Eğitim Akademisi Perşembe ve Cumartesi olmak üzere haftada iki gün eğitim vermektedir. Verilen dersler ve seminerler arasında Çağdaş Müslümanın Ahlakı, İslam Dünyası ve Sorunları, Bosna'nın Sosyal Sorunları, Osmanlı Tarihi ve Balkanlar, Tartışmalı Güncel Problemler, Fıkıh Okumaları, Sahabe ile Yaşamak ve Kur'an-ı Kerim dersleri yer almaktadır.

24 Aralık'ta güz dönemi eğitim programının kapanış dersi gerçekleştirildi. Kapanış sonrası EVFA Eğitim Akademisinin faaliyet ve derslerinin yöneticilerle genel bir değerlendirmesi yapıp gelecek dönem için tavsiye ve öneriler ortaya konuldu.

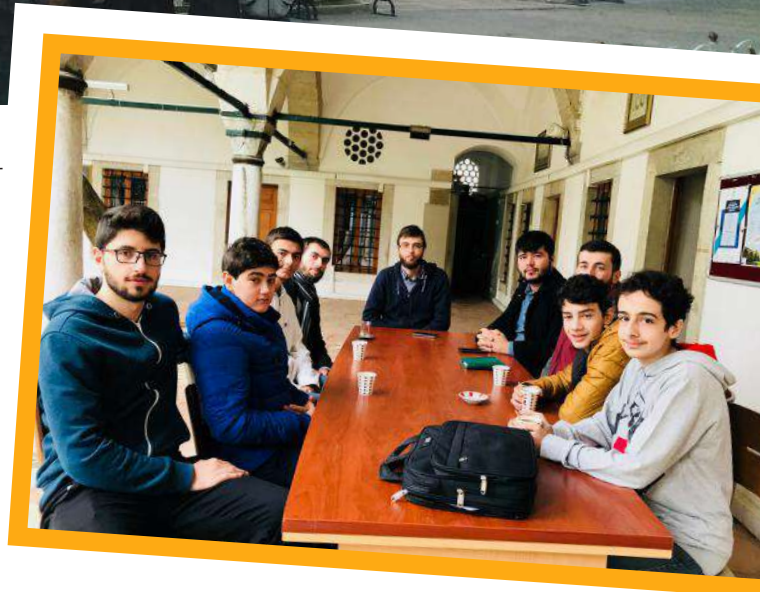

Miftah İmam Hatip Onur Programı Yaz ve Güz Programlarını Heyecanla Sürdürdü

Miftah İmam Hatip Onur Programı, lise seviyesinde başarılı ve hedef sahibi öğrencilerin ilim ve irfanına katkı sağlamak, sosyal ve kültürel açıdan iyi yetişmelerini sağlamak amacıyla İlim Yayma Cemiyeti Kadıköy Şubesi ve İlimler ve Sanatlar Merkezi bünyelerinde kurulmuştur.

Miftah Onur Programı 2017 yaz döneminde mülakatla aldığı 14 yeni öğrenciyle eğitim programına başlamıştır. İntibak eğitimiyle program hakkında bilgilendirilen gençler 6 haftalık dönemde haftanın üç günü seminerlere ve etkinliklere devam etmişlerdir. İslamî İlimler, Osmanlı Türkçesi, Modern Arapça ve Klasik Arapçadan oluşan seminerlerin tamamı İSM öğrencileri ve mezunları tarafından verilmektedir. Seminerler dışında talebe göre atölyeler de açılmış, bu dönemde açılan Düşünce Atölyesiyle gençlerin son yüzyıldaki düşünce akımları üzerine okuma ve düşünme imkanı temin edilmiştir.

Miftah öğrencileri, yaz döneminde derslerinin yanı sıra birçok etkinliğe iştirak etme imkanı da buldu. Muhtelif okullardan gelen öğrencilere öncelikle Üsküdar ve çevresi tanıtıldı. 16 Temmuz'da Aziz Mahmud Hüdayi, Atik Valide ve Büyük Selimiye camileri rehber eşliğinde ziyaret edildi. Bu gezileri 22 Temmuz'da yapılan Karaköy Arap ve Yeraltı Camii ziyaretleri izledi. Bir sonraki hafta hep birlikte Rahmi Koç Müzesi gezildi. Hoca ve öğrenciler arasında karma olarak halı saha maçları düzenlendi. Marmara

İlahiyat kampüsünde yapılan maçlardan önce fakülte hocalarından bazıları ziyaret edilerek farklı alanlarda ileri gelen isimlerle bir araya gelindi. 5 Ağustos Cumartesi günü yapılan Edirne gezisinde uzman

rehber eşliğinde başta Selimiye Camii olmak üzere Üç Şerefeli Camii, Sultan II. Bayezid Külliyesi Sağlık Müzesi, Sarayıçı Kırkpınar Yağlı Güreş Meydanı ve Balkan Şehitliğine ziyaretler gerçekleştirildi. 9 Ağustos Pazar günü İHH Üsküdar şubesi ziyaret edildi. 11 Ağustos'ta İlim Yayma Cemiyeti sponsorluğunda bir boğaz turu gerçekleştirildi.

Yaz Programı boyunca zaman zaman İSM öğrencilerinden Üdi Reha Elçi öğrencilere ud ziyafeti yaşattı. Yine belirli haftalarda filmler izlenerek tahlilleri yapıldı. Dönemin kapanış programı Belgrad ormanlarında yapılan bir piknikle gerçekleştirildi. İYC Kadıköy Şubesi yönetim kurulu üyeleri ve idarecilerinin de katıldığı piknik öğrencilerin zihninde tatlı bir hatıra olarak kaldı.

Yaz dönemi programından sonra Miftah Onur Programı 2017-2018 eğitim öğretim yılında yeni öğrencileriyle faaliyetine devam etmiştir. 2017 Güz döneminde Atik Valide Medresesi ve İlim Evinde haftada bir gün yatılı olmak üzere cuma ve cumartesi seminerleri düzenli bir şekilde devam etmiştir. Okul derslerine uygun olarak hazırlanan müfredatın amaçlarından biri iyi düzeyde bir arapça öğretimidir. Bu doğrultuda seminerlerin yanında etütler de uygulanmaktadır. Osmanlı Türkçesi seminerlerinde matbu metinlerin kolaylıkla okunabileceği düzeyde bir Osmanlıca bilgi ve becerisi öğrencilere kazandırılmaktadır. Dil eğitiminin yanı sıra, öğrencilerin ilmihal bilgilerini canlı tutmak amacıyla İslami İlimler dersinde Mızraklı İlmihal takip edilmektedir. Program boyunca haftada bir gün ve gece öğrenciler abi ve hocalarıyla birlikte kalmakta ve sabah namazları farklı camilerde eda edilmektedir.

Güz döneminde gerçekleştirilen en önemli etkinliklerden biri milli şair Mehmed Akif Ersoy'un vefat yıldönümü münasebetiyle kabrinin ziyaret edilmesi oldu. Akif'in kabri başında yapılan dualar ve icra edilen kıraatlerle hep birlikte milli şairimizi yadettik. Miftah İmam Hatip Onur Programı güz dönemi, Akif'in kabri başında son buldu ve sonrasında yeni dönem hazırlıklarının icrasına geçildi.

